

Unhas notas sobre o sistema evidencial galego

Some remarks on the Galician evidential system

Mercedes González Vázquez^{1,a}

¹ Universidade de Vigo, España

✉ ^a mercedes@uvigo.es

Recibido: 14/06/2021; Aceptado: 10/01/2022

Resumo

O obxectivo deste artigo é presentar unha visión xeral do sistema evidencial galego, nomeadamente das fontes indirectas inferencial e reportativa. Tras levar a cabo unha revisión dos estudos previos dos adverbios *disque* e *seica*, analizamos os dous significados evidenciais mediante exemplos do conxunto de marcadores que propoñemos e amosamos casos nos que a fonte é indistinta entre os dous valores canónicos previos, o que se vén en chamar “significado indirecto-indiferente”. Comprobamos que as expresións evidenciais actúan como unidades pragmáticas polifuncionais transmisoras de diversos matices sociais relacionados coas estratexias de cortesía negativa (atenuación), autoridade epistémica e establecemento dun territorio de información común compartido entre falante e oínte.

Palabras chave: postura epistémica; evidencialidade; cortesía negativa; inferencial; reportativo.

Abstract

The purpose of this article is to present an overview of the Galician indirect evidential system, in particular, the inferential and reportative indirect sources. After discussing the previous studies on *disque* and *seica* forms, we analyze the two evidential meanings using examples of the set of markers, and we present cases in which the source is indistinct between the two previous canonical values, the so-called “indirect-indifferent meaning” We demonstrate that evidential expressions act as polyfunctional pragmatic units transmitting diverse social nuances related to negative politeness strategies (attenuation), epistemic authority and the establishment of a common information ground shared between speaker and listener.

Keywords: epistemic stance; evidentiality; negative politeness; inferential; reportative.

SUMARIO

1. Introducción.
2. Evidencialidade indirecta en galego: estado da cuestión.
  - 2.1. Estudos conxuntos sobre *disque e seica*.
  - 2.2. Estudos sobre *disque*.
  - 2.3. Estudos sobre *seica*.
3. Análise dos significados evidenciais.
  - 3.1. O significado inferencial.
    - 3.1.1. O significado inferencial enriquecido con matices pragmáticos contextuais.
  - 3.2. O significado reportativo.
    - 3.2.1. O significado reportativo enriquecido con matices pragmáticos contextuais.
  - 3.3. O significado indirecto-indiferente.
4. Conclusións.

SUMMARY

1. Introduction.
2. Indirect evidentiality in Galician: current status.
  - 2.1. Studies on *disque* and *seica*.
  - 2.2. Studies on *disque*.
  - 2.3. Studies on *seica*.
3. Analysis of evidential meanings.
  - 3.1. Inferential meaning.
    - 3.1.1. The inferential meaning enriched with contextual pragmatic nuances.
  - 3.2. The reportative meaning.
    - 3.2.1. The reportative meaning enriched with contextual pragmatic nuances.
  - 3.3. Indirect-indifferent meaning.
4. Conclusion.

1. INTRODUCCIÓN

Tentar describir o funcionamento das expresións evidenciais é un proceso que, probablemente en calquera lingua, nos leva ante contidos multifacéticos que relacionan a lingua, a cognición e a sociedade. A decisión, moitas veces intuitiva, de plasmar na nosa fala a fonte de información na que nos amparamos é reveladora non só do posicionamento epistémico do falante ante o contido do comunicado, senón tamén doutros aspectos de carácter social. Referímonos, con isto último, tanto ás implicacións que revela a evidencialidade no que atinxe ás relacións epistémicas implícitas que manteñen os interlocutores entre si na conversa ou no discurso, en sentido amplo, coma a outras particularidades culturais subxacentes á lingua. Deixando á marxe os efectos socioculturais do uso da evidencialidade, neste traballo limitáremos a presentar unha aproximación á

evidencialidade en galego, concibida esta como o dominio semántico-pragmático que indica as fontes de información nas que se basea o falante cando enuncia algo (Aikhenvald 2004: 3).¹

Nos últimos anos, na bibliografía acadouse consenso para cualificar a evidencialidade como unha categoría cognitivo-funcional (Boye & Harder 2009: 14), liberándoa, deste xeito, da restrición da manifestación exclusivamente gramatical que se propuña en moitos traballos (Chafe 1986; Aikhenvald 2004). Grazas a esta concepción nocional ampla admítese, en paridade ós medios morfolóxicos, a súa transmisión mediante o léxico e por medio dun “rico repertorio de dispositivos evidenciais” (Chafe 1986: 261) e “diversas estratexias evidenciais” (Aikhenvald 2004; 2014).² Acadouse tamén unanimidade, a nivel interlingüístico, en que as fontes están divididas en directas (o falante tivo acceso a información de primeira man, xa sexa acceso visual, auditivo ou sensorial) e indirectas (o falante non tivo acceso directo á información que transmite, mais inferiuna ou escoitouna de terceiros, o que se denomina fonte inferencial e fonte reportativa, respectivamente). Agora ben, nestes dous aspectos que acabamos de mencionar remata o consenso na bibliografía e comezan as diverxencias de opinións nas que nos deteremos uns instantes.

A principal polémica concirne á aparente interdependencia entre a evidencialidade e a modalidade epistémica. Como ben sinalou Aikhenvald (2004: 6), para poder contemplar a evidencialidade como “unha categoría por dereito propio, e non unha subcategoría de calquera modalidade [...]”, a evidencialidade debe cumprir o requirimento de que o sinalamento do tipo de acceso á información constitúa o seu significado primario (Anderson 1986; Boye 2012). A inclusión desta condición débese a que á evidencialidade foille imputado –por mor da visión etnocentrista nos estudos de linguas europeas, ó parecer de Aikhenvald (2004)– un compoñente modal de incerteza ou enfeblecemento do compromiso do locutor coa veracidade do que enuncia, co resultado de que este engadido modal foi usurpando terreo ó contido evidencial nos estudos de linguas europeas (Mushin 2001, 2013; Marín-Arrese 2013). Polo tanto, dende a perspectiva que engloba a evidencialidade como subcategoría da modalidade, deféndese que mediante o uso dun evidencial indirecto o locutor non asume a responsabilidade do contido proposicional. Quere isto dicir que a simple indicación de inferir ou escoitar de terceiros a información transmitida rebaixa o grao de certeza na verdade do comunicado –o falante distánciase da información–, fronte ó que acontece coas fontes directas ou coa ausencia de fonte, dado que ambas supoñen a asunción da certeza do transmitido (Mushin 2013; Cornillie, Marín-Arrese & Wiemer 2015).

Ante este debate sobre a integración ou non da evidencialidade baixo a categoría modal, neste traballo consideramos que as fontes nada indican por si mesmas do valor modal epistémico da información transmitida. Coincidimos con De Haan (2005) cando defende que a modalidade epistémica ten por cometido indicar explicitamente os graos de compromiso do falante cara ó contido proposicional (posible, probable, necesario), mentres que a evidencialidade unicamente sinala as fontes de información nas que o falante se apoia para fundamentar a súa proposición. Neste sentido, Wiemer (2006) ó asumir que a interpretación do evidencial descansa na pragmática e non se deriva dunha descodificación directa da semántica evidencial, propón o agnosticismo: por medio dun evidencial o falante non se pronuncia sobre a veracidade ou a falsidade nin sobre o grao de factividade da proposición, senón que se limita a deixar en mans do oínte a formación de calquera xuízo ó respecto. Contrariamente, pois, á concepción que insire a evidencialidade no seo da categoría modal, a partir de exemplos do corpus ratificaremos a independencia destas dúas categorías (Aikhenvald 2004; Squartini 2004, 2008).³

Unha situación que se mantén á marxe desta independencia é a que acontece co significado inferencial cando este vén transmitido polos verbos auxiliares *deber* e *haber de*.⁴ Se

ben expresións como *semella que*, *parece que*, *aparentemente*, *polo que se ve*, *ó parecer*, *seica* marcan o proceso inferencial sen indicar o grao de probabilidade, os auxiliares inferenciais *deber* e *haber de* expresan o mesmo grao de probabilidade cás formas modais *é probable*, *probablemente*, o que se proba coa intercambiabilidade ou conmutación entre eles. No caso dos auxiliares *deber* e *haber de* conflúen, por unha banda, a inferencia como fonte de información e, pola outra, a indicación do grao de probabilidade epistémica, sendo a inferencia o proceso mental que dá acceso á información e que conduce ó valor modal (van der Auwera & Plungian 1998; González-Vázquez 1998; 2006; Plungian 2001; Nuyts 2017; Olbertz & Hattner 2018). A modalidade epistémica codifica explicitamente o resultado dun proceso cognitivo previo, sexa inferencial ou non (indutivo, dedutivo, abductivo, convicción subxectiva; véxase Dendale & Tasmowski 2001). Tras ese proceso realizado polo locutor asígnaselle un grao determinado de probabilidade. Con Nuyts (2017) asumimos que, se ben a modalidade e a evidencialidade forman parte dun mesmo proceso de razoamento cognitivo, a evidencialidade inferencial “refírese ó proceso de razoamento como tal” (como queda manifesto nas formas *polo que se ve*, *ó parecer*, *aparentemente* sen indicación de grao modal) mentres que a modalidade epistémica “non denota nada en absoluto en canto ó proceso de razoamento que conduce á [...] valoración [epistémica]” (Nuyts 2017: 72-73).

Se deixamos á parte o debate da interdependencia entre ambas as categorías e entramos na definición dos significados evidenciais, o sistema indirecto máis habitual nas linguas é o que divide os significados en inferencial e reportativo. Dentro do territorio inferencial discírnense tres tipos de inferencia: a inferencia fundada na percepción (isto é, baseada en resultados perceptuais externos visuais, auditivos, etc.); a inferencia conceptual baseada no razoamento a partir do coñecemento do mundo e das propias intuicións (Aikhenvald 2004: 65; Squartini 2008⁵; Wiemer & Stathi 2010). E, por último, a inferencia baseada en rumores e informes proposta por Marín-Arrese 2013. En galego acódesse, de xeito sempre opcional, a unidades léxicas para transmitir inferencias, nomeadamente, expresións verbais como os auxiliares *deber* (*de*), *haber de*; o verbo perceptivo *ver* en primeira persoa (*vexo que*) e terceira persoa do singular (*vese que*); os verbos evidenciais *semella* / *parece* + infinitivo, *parece* / *semella que* + cláusula, xunto ás expresións adverbiais *ó parecer*, *supostamente*, *aparentemente*, *polo visto*, *polo que parece*, *polo que se bota de ver* e *seica*⁶. Neste conxunto de expresións o galego afástase dalgunhas linguas románicas e das xermánicas por posuír dúas formas non equivalentes entre si *semellar* e *parecer* para os cognados do verbo *parecer* nas outras linguas (agás en catalán, italiano e francés que presentan as homólogas *semblar*, *sembra*, *sembler*, respectivamente). Tamén se diferencia doutras linguas pola existencia da unidade idiosincrática de seu, *seica*.

Verbo do significado reportativo, as linguas codifican dous tipos: o propiamente reportativo e o significado citativo (Aikhenvald 2004: 177). O primeiro concirne á información de terceira man, tanto á que o oínte escoitou sen poder ditaminar a súa fonte específica (non provén dunha testemuña directa) como á información procedente do folclore, tradición oral, coñecemento común compartido, mitoloxía, etc. (subtipos i e iii en Willett 1988: 96).⁷ Respecto do evidencial citativo, este insire no contexto, e mesmo no enunciado, ó autor específico da información (Aikhenvald 2004: 177), do que se deriva que garda semellanza co estilo indirecto de autoría coñecida porque inclúe o confidente como un participante activo do contido proposicional. Se seguimos os principios postulados por Anderson (1986) e Boye & Harder (2009), o feito de que o modo de acceso á información non constitúa o seu significado primario e a peculiaridade de agochar un estilo indirecto encuberto son dous factores que, ó noso parecer, permiten desterrar o contido citativo da evidencialidade (véxanse exemplos en §2 deste contido).⁸ Centraremos, por conseguinte, só no significado reportativo que en

galego se manifesta nas formas *seica*, *disque*,⁹ *dise que*, *polo que din*, *polo que teño escoitado*, *contan que*, *parece ser que*, *parece que*, *aparentemente* e *ó parecer*.

Por último, unha vez perfilados os dous significados indirectos que trataremos, aínda cabe mencionar outro aspecto que roubará a nosa atención neste traballo como é o grupo de contidos pragmáticos desenvolvidos no contexto: o valor mirativo (Lazard 1999; DeLancey 2001; Olbertz 2007) e os diversos matices de posicionamento epistémico que se derivan dos evidenciais. En efecto, dende hai dúas décadas a evidencialidade viuse inmersa na corrente da análise do discurso e, en consecuencia, foi ampliando os seus contidos con valores interaccionais e de posicionamento (“stance” e “epistemic stance”, Du Bois 2007; Heritage 2012).¹⁰ Este feito propiciou que se prestara atención a connotacións como a atenuación cortés (Brown & Levinson 1987; Fox 2011; Clift 2006) e á intersubxectividade ou invocación ás fontes compartidas (Nuyts 2017; Grzech 2021).¹¹ Na nosa análise verificaremos que na decisión de usar un marcador evidencial inflúe a postura epistémica, entendida en termos de dereitos e responsabilidades entre falante e oínte (Kamio 1997; Sperber et al. 2010; Stivers, Mondada & Steensig 2011; Heritage 2012). Os falantes son sensibles ós límites do seu territorio de información e ós do oínte e, asemade, son conscientes dos seus dereitos conversacionais. Por estas dúas razóns, tanto a autoridade epistémica (“epistemic authority”, isto é, quen ten dereito a afirmar ou aseverar algo independentemente da fonte de información na que se basee) como a vixilancia epistémica (“epistemic vigilance”, isto é, a atención ás crenzas, presuposicións e estados de coñecemento dos demais que provocan axustes no discurso) cobran importancia na decisión do emprego da evidencialidade (Hintz & Hintz 2017; Grzech 2021). Alén do anterior, dende esta perspectiva afirmase tamén que os evidenciais promoven un estilo cooperativo non categórico, xa que alentan a participación do oínte. Subscribimos as palabras de Cornillie & Gras (2015: 155):

Evidential markers enable assertions for which the speaker has no direct evidence and for which he or she seeks more information from the speech participants. Thus, evidential markers add to the development of the sequence.

Para tratar todas estas cuestións que acabamos de bosquexar, basearémonos na análise cualitativa de exemplos tomados do *Corpus de Referencia do Galego Actual (CORGA)*, que recompila textos do galego contemporáneo comprendidos entre 1975 e 2016 pertencentes ós xéneros xornalístico, literario, científico, ensaístico, así como textos procedentes de guións de series de televisión. As áreas temáticas abranguen cultura, ficción, economía, política, artes, ciencias sociais, ciencias e tecnoloxía. Non podemos acometer unha análise diferenciando o tipo de categoría textual nin a temática, nin tampouco deternos nas diferenzas de xénero, variantes todas elas que, sen dúbida, poden influír na escolla dos evidenciais. A metodoloxía empregada segue os preceptos da análise onomasiolóxica: a partir dos significados semánticos chegaremos ás formas ou marcadores perante as que se manifestan.

O artigo organízase consonte a seguinte estrutura: a sección 2 conságrase a presentar os traballos feitos ata o momento en galego. A sección 3, de corte eminentemente descritivo, está dedicada a explorar os significados evidenciais, ó tempo que se ocupa dos valores pragmáticos contextualmente adquiridos e das implicacións verbo do posicionamento epistémico. Para finalizar, formulamos as nosas conclusións.

2. EVIDENCIALIDADE INDIRECTA EN GALEGO: ESTADO DA CUESTIÓN

No campo da evidencialidade en galego analizáronse, tanto dende un punto de vista sincrónico como diacrónico, dous adverbios: *seica* e *disque*. A seguir presentamos os traballos

que abordaron o estudo destes marcadores, incidindo nas achegas que, ó noso xuízo, máis interesan para a descrición semántica e pragmática destas partículas, e eludindo, pois, a caracterización formal que atinxe á gramaticalización, restricións sintácticas e propiedades formais destas unidades. O noso ánimo non é o de ser exhaustivos, antes ben, só cobizamos comentar algunhas cuestións vencelladas co obxectivo do noso traballo.

2.1. Estudos conxuntos sobre *seica* e *disque*

O primeiro traballo que aborda o estudo de expresións evidenciais é o de Rosales (2000; 2005: 74–79), quen realiza un estudo semántico destes dous adverbios conducente a indagar un aspecto que as gramáticas (Álvarez et al. 1986) e dicionarios ata o momento non definían con precisión.¹² Rexeita, este autor, a equivalencia entre *seica* e *disque* e os adverbios de dúbida *quizais* e *tal vez* proposta nas gramáticas, e descarta, por conseguinte, o significado de dúbida como valor inherente a estas dúas unidades.

Na súa argumentación reconece que o valor de dúbida pode emerxer contextualmente, como ocorre en (1) e (2) (Rosales 2000: 376):

- (1) *Disque* lle roubaron o coche ó Venancio.
- (2) O fillo do Carlos *seica* quere marchar para A Coruña a traballar.

Aínda que Rosales non explica a presenza da dúbida, dedúcese que o feito de non ser testemuña dos feitos narrados en (1) e de non falar con Carlos directamente en (2) permítenlle ó oínte interpretar que se está a transmitir un valor de dúbida agochado, non explícito, que o oínte capta.

Rosales confronta os exemplos anteriores cos tres seguintes, nos que non se presenta a dúbida (Rosales 2000: 379-380):

- (3) (B está presenciando la intervención de los servicios médicos en un accidente, y en este momento llega A, que le dice a B):
A: *Seica* hubo un accidente.
(Parece ser que hubo un accidente.)
- (4) O mariñeiro *disque* viu unha serea, mais eu coido que mente. (*O Correo Galego* 6/8/97).
- (5) [...] un relatorio presentado no Congreso Internacional de Socioloxía da Cidade de México que *seica* non foi publicado.

Como ben apunta, en ningún dos exemplos é posible a substitución por *quizais quizais/ talvez hubo un accidente/ O mariñeiro talvez/quizais/acaso viu unha serea*. De (3) afirma: “Es obvio para ambos (A y B) que se produjo un accidente. En otras palabras, no hay duda de que la situación descrita ha ocurrido”.¹³ Concordamos na ausencia de dúbida en (3), porén, en (4) transloce antes un estilo indirecto coloquial (‘o mariñeiro di que..., mais eu coido que mente’) ca un contido reportativo. De feito, Rosales (2000: 379) subliña:

Aquí el hablante le atribuye un enunciado al marinero (esto es, que vio una sirena), pero como claramente muestra el contraste con el ejemplo (12) la función semántica de *disque* no es la de comunicar duda.

No exemplo (4), para estarmos claramente ante un *disque* evidencial (isto é, reportativo) e non ante un *disque* de estilo indirecto (‘o mariñeiro di que ‘p’, mais eu coido que o mariñeiro mente’),¹⁴ ó noso xuízo sería necesaria a anteposición de *disque* ó comezo do enunciado, para

así convertelo nunha fonte reportativa impersoal ('din', 'dise que', 'a xente di'). Co marcador evidencial ó comezo da oración, elimínase a posibilidade de atribuírle a autoría do dito ó mariñeiro ('O mariñeiro di que viu unha serea' vs. 'Din que o mariñeiro viu unha serea'):

(6) *Disque* o mariñeiro viu unha serea, mais eu coido que mente (= 'a xente di').

Deste xeito, alén de dotalo de valor inequivocamente evidencial, ó antepor *disque* a dúbida esváese pois se interpreta que o falante presenta o seu acceso á información con neutralidade e obxectividade para despois engadir e clarificar a súa opinión: 'din iso del, mais eu coido que mente'. Se non o antepomos e fica como (4), *disque* pode perder o seu valor evidencial como resultado de focalizar a atención sobre o mariñeiro e o que dixo, isto é, sobre as súas palabras, o que queda ratificado a continuación co contraste co verbo de lingua *mente*, tamén referido ó mariñeiro: 'di iso, mais mente'.¹⁵

Do exemplo (5) [Rosales \(2000:380\)](#) menciona brevemente un aspecto ineludible, ó noso xuízo, para a delimitación da evidencialidade e a modalidade:

Lo que se quiere comunicar con (13) [=5] no es duda. Más bien, el enunciado en cuestión es atribuido a alguna persona (no mencionada), lo cual en sí puede suscitar dudas, pero esto ya es parte de la interpretación pragmática del enunciado, no de la semántica. ([Rosales 2000: 380](#))

A cita incide no problema que contorna a evidencialidade, xa que, en último termo, trata da distinción entre a semántica de contidos invariantes e a pragmática contextual e interpretativa; é dicir, se o significado codificado coincide ou non coa interpretación que realiza o oínte do que profire o falante ([Wiemer 2006](#); [Sperber et al. 2010](#)). En §3.1 e §3.2. proporemos exemplos de marcadores evidenciais nos que a interpretación de dúbida queda descartada, o que apoia o significado invariante evidencial destes adverbios.

Finalmente, para rematar esta exploración do traballo de Rosales, outra proba que alega este autor estriba na incompatibilidade de *disque* e *seica* co modo subxuntivo (característico da expresión da dúbida), fronte ós adverbios *quizais*, *tal vez*, axeitados e compatibles con este modo ([Rosales 2000: 379](#)).

2.2. Estudos sobre *disque*

Nesta sección atenderemos a tres traballos que se ocupan da semántica de *disque*. Como mencionamos arriba, circunscribímonos ás achegas semánticas e pragmáticas e omitimos, pois, a análise morfolóxica e sintáctica que acometen.

Dende unha perspectiva contrastiva, [Cruschina & Remberger \(2008\)](#) examinan os marcadores reportativos equivalentes a *disque* en romanés, siciliano, sardo e galego. Tras prestarlles atención ás propiedades e restricións sintácticas e ó grao de gramaticalización e construcionalización, estes autores discuten as diferentes posicións ocupadas por estas partículas no enunciado e o seu alcance semántico. Verbo da semántica, malia que parten da tipoloxía de [Willett \(1988\)](#), guíanse máis de preto polos catro contidos establecidos por [Travis \(2006: 1278\)](#) para o *dizque* do español colombiano. En primeiro lugar, analizan o *reportative use* (*second-hand* de Willett ou citativo neste traballo) que identifica a autoría específica da información no contexto. En segundo lugar, botan luz sobre o significado *hearsay* (valor reportativo neste traballo), significado que non permite identificar ó informante. O terceiro significado é o dubitativo desagregado en significado mirativo e falsidade, que implican a sorpresa ante información inesperada e a negación do contido que se presenta, respectivamente. Finalmente, o cuarto significado *labelling function* ou uso de *etiquetaxe*

(Travis 2006: 1291) opera como un modificador de frase nominal. Un exemplo deste último significado é o seguinte de *dizque* colombiano (apud Cruschina & Remberger 2008: 106):

(7) Se presentó como, *dizque* narcotraficante. (Travis 2006: 1279).

Cruschina & Remberger (2008: 106-109) non constatan a presenza de ocorrencias de *disquegalego* co valor de etiquetaxe nin co valor dubitativo e citativo; identifican, xa que logo, só o significado *hearsay* (reportativo) como o único presente en *disque*.

Con todo, no noso corpus rexistramos casos de mirativo e do valor citativo (aínda que constitúe unha variante encuberta do estilo indirecto). Ilustraremos máis adiante, en §3, exemplos de mirativo e deste valor citativo visible frecuentemente na combinación: *segundo... disque, segundo... ó parecer, segundo... aparentemente*.

Outro traballo que atende ó estudo de *disque* é o de Sousa (2012), quen analiza as diferentes posicións de aparición deste adverbio no enunciado e presta atención ó seu ámbito de aplicación. Verbo da semántica, confirma, ó igual que Cruschina & Remberger (2008), que o valor fundamental de *disque* é reportativo e amosa datos que ratifican que este significado se ve incrementado frecuentemente co valor de dúbida, se ben, isto non é obstáculo para que recoñeza que a incerteza non é inherente a *disque*, tal e como reflicte nos exemplos que propón. Recollemos un exemplo representativo da carencia de incerteza (Sousa 2012: 91):

(8) Os de alá estaban cheíños de pagar diermos. *Disque* enriba, aquel ano, non tiveran moitas fabas. (Santiaso, *Contos do tío Antón*, 1984).

A ausencia de dúbida en *disque*, coa que concordamos, érguese frontalmente en contra da tese postulada por Olbertz (2007) e Travis (2006) que ven en *dizque* do español colombiano e mexicano un adverbio modal epistémico non evidencial. Coincidimos con Cruschina & Remberger (2008) e Sousa (2012: 91) na inexistencia de *disque* no corpus con valor exclusivamente epistémico de dúbida e falsidade, pois, como sinala Sousa *disque*, como verbo de lingua que é, non perde nunca o valor reportativo. Concorda Sousa con Cruschina & Remberger (2008) en que o significado de etiquetaxe de Travis (2006) tamén está ausente nos datos recollidos.

Verbo do valor citativo, identifica casos nos que aparece a autoría da información manifestada explicitamente no contexto. Tal e como sinala, “en el contexto es posible identificar a la persona o grupo de personas a las que se atribuye el origen de la información marcada por el *disque* (en 10a [=9] “os máis ousados”, en 10b [=10] el mismo sujeto de “aceptaron”, en 10c [=11] “Eles”)” (Sousa 2012: 91):

(9) Os máis ousados afirman –e non é pouco afirmar tal cousa– que dos amores vaticanos entre o pai e a filla hai un froito incestuoso e maligno, un rapazolo secreto que a pouco de nacer *disque* foi ripado do colo da nai e... (Freixanes, *O enxoval da noiva*, 1988).

(10) Aceptáronme ben, pero *disque* eu era da periferia, ¿qué carallo sería iso? Pois eu sabía que era da terra de miña nai... (Vázquez, *Aconteceres*, 1988).

(11) Eles xa traballar, traballan... co trator, e... e coa grade de ferro, que coa de pau xa non queren, que *disque* non rasca nada. (Regueira, *Textos dialectais*. 1989).

Nestes tres exemplos, *disque* é evidencial en (9), mais, dende a perspectiva aquí asumida, non o é en (10) e presenta certa ambigüidade en (11). En (9) o suxeito “ousados” non é a fonte de *disque*, senón o impersoal “a xente di”, sendo a seguinte unha posible paráfrase: ‘os mais

ousados afirman que hai un froito, un rapazolo que a pouco de nacer *dise que/ disque* (a xente, a rumoroloxía) foi ripado do colo da nai'. Non son os ousados quen din que foi ripado, senón unha fonte ou autoría aínda máis descoñecida e impersonal, o que o converte en evidencial reportativo. En (10), concordamos en que a autoría da información é o suxeito "eles": 'Aceptáronme, pero din (eles) que eu era da periferia', polo que estaríamos ante un citativo. *Disque*, en (10), pode representar unha variante lixeiramente coloquial do verbo *dicir* en estilo indirecto: '(eles) dicían que'. Por último, no exemplo (11) a autoría permanece indeterminada ou ambigua entre, por unha banda, 'eles' (os que traballan coa grade de ferro), e, pola outra, 'a xente'. A ambigüidade vese reflectida na seguinte paráfrase: 'que din (eles mesmos) que non rasca' *versus* 'dise en xeral, a xente di que non rasca'.

Para finalizar, o desigual emprego de *disque* e *seica* dende un punto de vista cuantitativo e diatópico é testemuñado por este autor. Como observa [Sousa \(2012: 86\)](#):

Un análisis cuantitativo de las ocurrencias de *disque* y *seica* en el corpus utilizado permite comprobar la mayor frecuencia de uso del segundo elemento y también su empleo más generalizado, ya que se registra en la mayoría de las obras y en todas las variedades dialectales representadas en la colección de textos.

Rematamos a revisión de estudos sobre *disque* cun terceiro traballo que contrasta *dizque* do español de América, *diz que* portugués e *disque* galego ([Sanromán 2020](#)). Tras unha pescuda sobre a súa posición no enunciado e tras atender, seguindo a [Olbertz \(2007\)](#), ó grao de subxectivización verbo do ámbito de aplicación de *disque / dizque*, esta autora distribúe os valores semánticos en tres grupos (1) evidencial, (2) epistémico e (3) non-evidencial/non-epistémico. Recoñece cinco criterios entre os que salientamos dous ([Sanromán 2020: 9](#)):¹⁶

- a. The nature of the distance between the speaker and the communicated content.
- b. The focus of the speech act.

O criterio a) permite opor o significado do grupo 1) ó grupo 2), xa que concirne á distancia obxectiva e subxectiva que separa o valor evidencial (grupo 1) do valor epistémico (grupo 2). Seguindo a [Olbertz \(2007\)](#), se a distancia entre o falante e o contido do que di é obxectiva, estamos ante o valor reportativo sen matiz epistémico de dúbida. No caso de que o falante se distancie subxectivamente do contido comunicado (distancia subxectiva), trataríase do valor epistémico. O criterio a) responde, polo tanto, ó habitual binomio entre evidencial sen matiz epistémico e o evidencial con matiz epistémico, aínda que para esta autora parece primar, no segundo grupo, o valor epistémico sobre o evidencial, de aí que o catalogue só como epistémico. O grupo 1, estritamente evidencial, divídeo en tres subtipos: i) o reportativo de fonte descoñecida impersonal; ii) o reportativo relativo ó folclore e verdades xerais dunha comunidade ([Willett 1988](#)); iii) o *narrative device* (segundo a denominación de Gasseb-Galvão 2011: 327) equivalente á frase feita *Érase unha vez* de emprego nas narracións literarias. Este terceiro subtipo revélasenos de moi difícil distinción fronte ó segundo subtipo. A respecto do significado citativo, esta autora afirma non atopar ocorrencias del no seu corpus ([Sanromán 2020: 10](#)).

O segundo criterio "b) The focus of the speech act" refírese a factores máis complexos que atinxen diferentes niveis de abstracción (na liña da proposta evidencial da gramática funcional de [Hengeveld & Hattner 2015](#)). *Disque* pode orientarse ó contido da mensaxe, ó acto de fala en si mesmo ou ós participantes da situación comunicada. Nas súas palabras:

When the focus is on the content of the message, the saying-verb particle indicates that the speaker is not committed to the reliability of the information. The speaker transmits additional information by taking a

position regarding the content itself, for instance, indicating that s/he considers it doubtful. When the focus is on the act of saying, the particle signals that the speaker is not asserting the content of the message, but only presenting it (as s/he is not the source of the information) (cf. Faller, 2002; Déchaine et al., 2017). When the participants of the situation are the focus, it means that the speaker's and the addressee's reactions come to the fore. (Sanromán 2020: 9)

Este criterio b), ó noso parecer, presenta a dificultade de discernir, semanticamente e pragmaticamente, onde recae o foco de *disque* nos dous primeiros ámbitos que contempla (contido comunicado e acto de fala). O terceiro ámbito, a orientación deica os participantes, é doado de asumir por estar o verbo en primeira persoa de singular (contido mirativo) e en segunda persoa de singular (o que cualifica de “cortesía positiva”, da que nos ocuparemos a seguir).

Unha vez tratados os criterios delimitadores dos significados, internámonos agora no terceiro grupo de contidos: o grupo dos non-evidenciais/non-epistémicos. Distingue tres subtipos, os dous primeiros coincidentes co uso dubitativo de Travis (2006), isto é: a) o valor mirativo de expresión da sorpresa ou información inesperada (Lazard 1999); b) o valor de falsidade do contido comunicado que atinxe a contidos falsos nos que o falante reconece o finximento ou a mentira. O exemplo (12) que propón para o valor mirativo, se ben concordamos en que manifesta claramente a sorpresa, cremos que asemade pode representar primariamente un valor ecoico, non evidencial (*que se me namorei, dis (ti)*):

- (12) —E claro, eu coladiña polos seus ósos. —¿Namorácheste del? !Qué [sic] se me namorei, *disque*! O meu xa non era namoramento, era chaladura. (Caride Ogando, R, *O sangue dos camiños*, 2003, TILG).

Respecto do valor de falsidade, que nós non incluímos neste estudo, atopa un posible exemplo no corpus, aínda que o presenta con moitas reservas e prudencia (Sanromán 2020: 21).¹⁷

O terceiro tipo, que denomina valor de cortesía positiva e que é o que máis nos interesa; concirne ós casos en que *disque* está inmerso en enunciados en segunda persoa de singular –orientado ó oínte, seguindo o criterio b)–, e normalmente en enunciados interrogativos (Sanromán 2020: 20). Emerxe en situacións nas que a fonte de información é coñecida no contexto e o grao de compromiso do falante é alto. Aduce os seguintes exemplos do español de América e do galego (Sanromán 2020: 22):

- (13) —Siéntate aquí al lado, hombre—. Palpó donde yo debería sentarme y en tono marrullero, preguntó:
—¿No dizque querías un besito?
El besito se convirtió en un beso de los que no se olvidan. (*Paraíso Travel*, Franco, J., 2001; CORPES XXI, Colombia; véxase tamén Travis 2006: 1281).
- (14) Bebe o leite quente, non disque tiñas frío?¹⁸
- (15) Tomaso: —Nótanse, claro que se notan. A min xa mo parecía, pero disque ti non as pillas.
Marisiña: —Eu? Eu onde vai que me dei conta! (*Pazo de familia*. Tempada 1, episodio 2: “A capital” (audiovisual), Sierra, V., Ferreiro, M.S., 2014, CORGA).

Deste significado de cortesía positiva afirma:

Particles can also occur with the second person (2P) referring to information received by the speaker from his/her interlocutor. Here the source of the information is direct and the commitment to the communicated content of a high degree. I argue that in these situations, when the speaker refers to the addressee's own words in his/her presence, the particle is used as an index of positive politeness. (Sanromán 2020: 18)

Segundo esta autora, os exemplos denotan cortesía positiva porque son unha pregunta retórica que non agarda unha resposta, senón unha reacción ou acción por parte do oínte, e engade “It could be interpreted as a soft or attenuated command.” (Sanromán 2020: 22).¹⁹ Para nós, nos tres exemplos que propón, entrevese a presenza, de novo, do valor ecoico, equivalente ó imperfecto ecoico postulado por Reyes (1993), de aparición moi frecuente en contornos negativos e adversativos (“non dicías que”, “pero dicías que”). A repetición da idea ou palabras do interlocutor non redonda en cortesía positiva, e mesmo pode resultar retante, descortés. Trataríase, ó noso xuízo, por conseguinte, mais ben dun subtipo de citativo ou estilo indirecto ecoico.

En definitiva, no traballo de Sanromán discírnese en *disque*, por unha banda, o valor evidencial reportativo subcategorizado en tres tipos. Por outra banda, un valor epistémico dubitativo asociado ó reportativo; e finalmente, tres valores externos á evidencialidade e á modalidade: o mirativo, a falsidade e a cortesía positiva. Ó noso parecer a cortesía positiva identifícase cun subtipo do citativo. No tocante ó valor de falsidade, se ben na proposta de Cruschina & Remberger (2008) foi descartado para o galego, esta autora déixao en suspenso. En cambio, en conformidade con Cruschina & Remberger (2008), non inclúe o valor citativo entre os significados de *disque*, postura contraria a Sousa (2012), quen si o integra.

2.3. Estudos sobre *seica*

Ata agora consignamos estudos sobre a forma *disque*, porén, o adverbio *seica* tamén recibiu atención, como ben é proba o traballo de Cidrás (2016), o estudo máis amplo e multifacético de *seica* ata o momento.²⁰ A súa análise céntrase na gramaticalización e na evolución histórica da semántica desta partícula, para o cal efectúa unha proposta diacrónica do camiño acontecido na adquisición dos sucesivos valores pragmáticos que foron enriquecendo o seu significado invariante, que non é outro có de modal de dúbida, na visión deste autor. Para Cidrás, dende o significado orixinario asertivo *sei que*, chégase, hoxe en día, ó valor pragmático reportativo, pasando previamente polo significado modal epistémico, co que coexiste na actualidade. Como acabamos de mencionar, *seica* expresaría inherentemente en todos os contextos un significado invariante modal epistémico, tal como afirman as gramáticas, e non un valor evidencial reportativo, secundario para este autor. Nas súas palabras:

Os modalizadores do grupo B (tipo KNOWC, Gal. *seica*) son de seu marcadores epistémicos que poñen de manifesto un distanciamento ou falta de compromiso do emisor cara ó contido da súa mensaxe. Eventualmente, en determinados contextos pragmáticos, estas formas poden expresar de maneira secundaria valores evidenciais, como ocorre acotío nas linguas cun sistema evidencial pouco gramaticalizado (Hassler 2004); pero iso non as converte en marcadores evidenciais propiamente ditos, senón que se trata dunha evidencialidade parasita. (Cidrás 2016: 4)

Segundo este autor, a forma *sei que* (separada) con valor asertivo foi a habitual ata 1671, data na que aparece no *Entremés famoso* de Feixoo a primeira mostra de *seica* modal. *Seica* con significado modal rexístrase nunha interacción dialogal en enunciado interrogativo, xa que

como sinala Cidrás, é no diálogo onde emerxe este valor: “de feito, o primeiro exemplo non dialogal de *seica* non se rexistra ata 1845 e aínda hoxe o seu uso segue a estar moi asociado á oralidade e á conversa” (Cidrás 2016: 9). Entre 1750 e 1900 documenta un uso minoritario como reportativo, mais a partir da segunda década do século XX comproba a medranza do emprego como reportativo (converxendo con *disque*), ata se converter na actualidade no valor máis frecuente (Cidrás 2016: 9-10). Neste proceso de cambio semántico (lembramos que comeza co valor asertivo, pasa polo inferido, que é o invariante, e refórzase contextualmente co valor reportativo), hai que engadir o valor mirativo, o valor de petición de permiso e o matiz encarecedor ou atenuador (equivalente a ‘xuraría que’) cando *seica* aparece repetido (Cidrás 2016: 12-14).

Está fóra de toda dúbida que o matiz mirativo e o efecto atenuador adoitan ser frecuentes neste marcador, como veremos en §3. Respecto do significado de petición de permiso, en todos os exemplos propostos aparece a perífrase *vir + infinitivo*, indicador da intención dunha acción futura. Ese posible valor de petición de permiso, ó noso xuízo, podería provir do significado de intencionalidade da antedita perífrase. Isto é, o falante comunica máis ben a súa intención e non tanto a petición de permiso:

(16) A Torre> Así é, así é... *seique* vou botar outro sonño. (Arquivos, Dieste, 1962 [TILG, DIEARQ962])

(17) Co seu permiso, *seica* vou pechar de novo a xanela. É curioso, pero teño comprobado que unha atmosfera densa é máis propicia á concentración mental. (Can, Iglesias, 1996, [TILG, ILECAN996])

Estes exemplos en primeira persoa de singular, e outros atopados no corpus, agochan ó noso parecer, un uso de reflexión ou meditación –murmurio para un mesmo– sobre a acción que se proxecta realizar no futuro, á maneira dun autoconvencemento preparatorio (“*seica* teño que limpar”) ou de decisión recentemente tomada que aínda está a abrirse paso (“*seica* vou ir á tenda”).

Ó se referir ás primeiras aparicións de *seica* modal en interrogativas exclamativas, Cidrás sinala moi brevemente a existencia do valor de cortesía positiva e negativa. Reproducimos dous dos exemplos que esgrime (Cidrás 2016: 9-10):

(18) [Un paisano galego atópase cun portugués á beira do Miño; inicia conversa]
E ¿qué hai? ¿Cómo lle vai? ¿Tan cedo á beira do río? ¿*Seica* vén tomá-lo frío alor da calor que vai? (*Entremés famoso*, Feixoo, 1671 [TILG, FEIENT671, 12])

(19) Antón. —¡Ai ti, Peruchiño!, conta por extenso que viche en Madrid na morte e no enterro do rei, noso dono (...).

Perucho. —¿Eu? ¿*Seica* vós tendes, Antón, o desejo de ouvirme entre tantos falar como neno? (*Coloquio*, Sarmiento, 1746 [TILG, SARCOP746, 142])

A interpretación que fai dos exemplos é a seguinte, na liña dos estudos das partículas discursivas atenuadoras (Brinton 1996):

[...] a pregunta/exclamación en que consisten os enunciados de *seica* non se usa para demandar información ó oínte, senón como unha estratexia de manexo da interacción comunicativa. O falante reflicte cortesía cara ó oínte, tanto positiva, ó amosar interese por el, como negativa, ó amosar que non pretende impoñerlle nada. Ben ó contrario, proponlle ó oínte unha inferencia que ten a súa base no que este dixo ou fixo antes e para a cal fai recaer nel a súa validación. Isto é: ‘deduzo que [dubidas de min ~ viñeches

refrescarte da calor ~ queres que fale eu ~ aínda segues co preito do ano pasado] + ‘é iso certo?’. En suma, o enunciado ten a forma dun I KNOW pero a interpretación pragmática dun YOU KNOW, e supón un cortés recoñecemento de superioridade cognitiva do oínte. (Cidrás 2016: 10)

Como moi atinadamente salienta Cidrás, o evidencial ostenta un innegable valor interactivo e de cortesía, mais cremos que nun sentido diferente. Nos exemplos que aduce, *seica* amosa o “cortés recoñecemento de superioridade cognitiva do oínte”. Para nós, a superioridade cognitiva non está motivada polo marcador evidencial, senón polo enunciado interrogativo dirixido ó interlocutor, que, como toda pregunta, implica o superior coñecemento da parte do interrogado (-Coñecemento / +Coñecemento; isto é, asimetría epistémica característica das preguntas, Du Bois 2007). Concordamos con Cidrás en que o falante vai á procura da confirmación da inferencia reflectida en *seica*, o que ó noso xuízo, reforza o seu valor primariamente inferencial, que se glosaría ‘estou inferindo ben/ é correcta a miña inferencia de que vostede vén tomar o frío?’. Coa mención á cortesía negativa en termos de “non pretende impoñerlle”, entendemos, pola nosa parte, que este evidencial, e outros, comunican respecto ó oínte, pois con eles o falante evita introducirse no territorio do oínte de xeito directo. Ó indicar que o seu enunciado está ó nivel de inferencia inicial e non de aserción definitiva, rebaixa a forza ilocutiva e marca os límites do seu territorio, sen traspasar o punto ó que pode chegar na intromisión, como veremos en §3.1.1 e §3.2.1. Con independencia do tipo de enunciado no que estea inserido *seica*, interrogativo ou non, veremos que este adverbio revela ser unha estratexia cortés negativa cando, por unha banda, se combina con actos de fala ameazantes, e por outra, cando aparece en actos de fala non ameazantes que o falante non se considera lexitimado para asertar (véxase §3).

3. ANÁLISE DOS SIGNIFICADOS EVIDENCIAIS

Alén dos dous marcadores analizados ata o momento, existe todo un sistema evidencial composto polas expresións xa mencionadas en §1. A seguir levaremos a cabo a análise dos significados inferencial e reportativo, para o cal acudiremos a exemplos do corpus e recompilaremos algúns dos valores pragmáticos que adoitan aparecer en función do contexto. Trátase non dunha análise dos marcadores un por un, senón ó contrario, de partir do significado e comprobar as formas que adopta, mencionando algúns dos matices pragmáticos –non todos– que emerxen.

3.1. O significado inferencial

Como xa comentamos antes, o valor inferencial detéctase nun variado conxunto de expresións verbais e adverbiais: nos auxiliares modo-evidenciais *deber (de)* e *haber de*; no verbo perceptivo *ver* en primeira persoa (*vexo que*) e terceira persoa de singular (*vese que*); nos verbos evidenciais *semella / parece + infinitivo*, *parece / semella que + cláusula*; e finalmente, nas expresións adverbiais *ó parecer*, *supostamente*, *aparentemente* e *seica*. Ó respecto de *seica*, son varias as gramáticas que eluden ou omiten o valor inferencial e fanse eco só do valor reportativo vencellado á dúbida. Cando tratan do conxunto de adverbios modalizadores, Álvarez & Xove (2002: 607) afirman: “Estes úsanse ben para indicar que as aseveracións están fundadas nas palabras doutros, non na propia opinión ou experiencia persoal (*seica, disque...*)”. Máis adiante abundan nesta declaración (Álvarez & Xove 2002: 628): “En cambio, con *disque, seica*, ó parecer e polo visto o locutor manifesta o que di sen se responsabilizar da súa veracidade, coma transmitindo información atribuídas a outros”. Ó

longo deste apartado presentaremos, pola contra, exemplos de *seica* e *disque* con valor puramente inferencial.

Tomando como punto de partida a clasificación tripartita exposta en §1 (inferencia perceptual, conceptual e baseada en rumores), comprobamos que en (20) se descobre unha inferencia fundada na observación perceptual, dado que o feito de ter atopado o chisqueiro tirado no monte faille deducir ó señor Pedro que lle caera ó compañeiro. Pódese substituír *seica* pola paráfrase: “que Pedro inferiu que che caeron / deberon de caer”. En (21) o emprego de *aparentemente* ten o seu fundamento na observación visual dos comensais concentrados; en (22) a percepción visual de que Italo non cede está na orixe do uso de *semella que*. Finalmente, en (23) revélanos tamén este subtipo de inferencia, cuxa base perceptual está explicitada en “deu dous pasos”, mentres que en (24) o proceso inferencial codificado por *debeu preocupala* está fundamentado na conxunción do ton de voz empregado (indicio observable auditivo) e o resultado de expor a teoría:

(20) Mais pola mañá cáseque estoupara coa raiba cando se erguera e atopara sobor da mesa da cociña o pano das maus e o chisqueiro que con tanto xeito dispuñera no monte. Tróuxochos o señor Pedro, que *seica* che caíron onte aló onde fostes, dixéralle a muller.

González Reigosa, Carlos, *A gran novela*, 1983. Narrativo.

(21) Os convidados, *aparentemente* entretidos en pelar as castañas, non estiveron desatentos a estes movementos.

Rodríguez Baixeras, Antonio, *O rei dos ameneiros*, 1989. Novela.

(22) De súpeto, na penúltima viraxe antes da meta, Italo non cede, *semella que* se vai esnaquizar arrolando a todos contra a espiña.

Vidal, Francisco, *A derradeira decisión*. 2001. Novela.

(23) —Que, imos?

Laiño negou coa cabeza:

—“É moito”, e deu dous pasos *seica* para marchar. Volveuse de súpeto e dixo.

Riveiro Loureiro, Manoel, *O Patrón*, 1990. Novela.

(24) O meu ton de voz *debeu preocupala* aínda máis porque expuxo a teoría da fuxida.

Queipo, Xavier, *O ladrón de esperma*, 2001. Novela.

Ben diferentes son os exemplos (25), (26) e (27), cuxo acceso á información é a inferencia conceptual. O contexto non proporciona unha base perceptiva sensorial (ausencia de resultados observables) para formar o xuízo, que nestes casos se fundamenta só no coñecemento do mundo e a intuición do locutor. Por exemplo, en (25) o cálculo inferencial probabilístico que se pide realizar por medio de *ha de* (cálculo da situación do tren) baséase no coñecemento do mundo (horarios, velocidade do tren, experiencia previa, etc.) e non en evidencias visuais ou auditivas:

(25) Entón déase presa se quer agarrar en Campañá o tren.

—¿Sabe por onde *ha de ir*?

—Non teño nin idea.

Santiago, Silvio, *O silencio redimido. Historia dun home que pode ser outro*, 1976. Novela.

En (26) e (27) a inferencia emana do coñecemento previo e da intuición subxectiva do emisor:

- (26) Pero eu non sei, *vexo que* a situación se pon moi difícil cando hai case tantas alternativas como persoas que traballan nesta profesión, non?
Teatro do Noroeste, 1996. Xornal.
- (27) O que realmente *parece suceder* é que estes ascensos simbólicos representan unha reminiscencia da tradición capitalista.
Vázquez Vicente, Xosé Henrique, *Revista Galega de Economía / “A democracia industrial galega á luz da teoría neo-institucional: unha perspectiva crítica”, 2001. Ensaio.*

Finalmente, o terceiro tipo de inferencia, a que toma como alicerces os rumores e informes, obsérvase en (28) e (29). En (28) a base inferencial de *parece que* é “din que se oporán” (un rumor ou unha información reportada), mentres que en (29), o emisor se apoia na táboa 1 (informe escrito) para inferir *non parece diferir*:

- (28) Os de Requeixo *parece que* non están conformes. Din que se oporán todos.
Fernández Ferreiro, Xosé, *A ceo aberto*, 1981. Narrativo.
- (29) Como se pode apreciar na táboa 1, nas organizacións analizadas o número de categorías laborais *non parece diferir* moito do que cabería agardar para empresas capitalistas de tamaño similar.
Vázquez Vicente, Xosé Henrique, *Revista Galega de Economía / “A democracia industrial galega á luz da teoría neo-institucional: unha perspectiva crítica”, 2001. Ensaio.*

En (28), dado que a posible implicación da dúbida se cancela no enunciado “din que se oporán todos”, podemos afirmar que non evoca ningún matiz epistémico. A función do marcador *parece que* circunscríbese á función evidencial, e engade como implicatura pragmática a cortesía negativa mitigante, xa que tenta atenuar a forza ilocutiva dunha declaración directa e asertiva: “non están conformes”.

Para rematar o estudo da inferencia, non debemos desdeñar que os tres tipos tratados ata o momento poden verse incrementados nun subtipo máis, se aceptamos a chamada “inferencia introspectiva” ou “endofórica” (Plungian 2001). Mediante ela, o emisor infire, en primeira persoa, sobre o seu propio comportamento ou fai referencia a un evento/estado do que é o suxeito, como se comproba no seguinte exemplo:

- (30) Entrevistado: Cando me dei de conta estaban a tocar a Alborada de Veiga, arrepiouseme todo o corpo, saíronme as bágoas, *seica* chorei, aínda que disimulando como puideren. Tan lonxe do meu país, aquela música!
Samuelle, Cristina, *Conversas con Manuel Meilán*, 1991. Memoria.

En (30), malia que o falante afonda nos seus propios sentimentos, insinúa que a información queda fóra do seu territorio, polo que marca distancia cun forte compoñente de dúbida epistémica, de oposición ou negación a crer algo que sabe, no fondo, que foi certo. O compoñente mirativo (Lazard 1999) de información inesperada vencéllese só ó proceso inferencial. O protagonista fica abraiado polo feito de chorar, algo que non lle é doado asumir;

distanciase, por conseguinte, do evento, revelando sorpresa e informando coma se dun espectador externo se tratara.

3.1.1. O significado inferencial enriquecido con matices pragmáticos contextuais

Os evidenciais, en conxunción co contexto, engaden matices pragmáticos: ironía, sorpresa, descontento, desaprobación, indignación, desafío, respecto, etc. O exemplo (31) ilustra tanto a ironía como a procura da complicidade e a ratificación do dito por parte do receptor. Estes dous efectos proveñen de invocar, mediante *seica*, un terreo intersubxectivo de coñecemento compartido común a partir do cal ámbolos dous interlocutores estarían de acordo:

- (31) E estaba nestas, cando apareceu diante o Norberto, o procurador.
—Que, Roxelio, *seica* non hai moito que facer. Imos tomar un vaso?
Martínez Oca, Xosé Manuel, *Náufragos en terra. Os amores imposibles*, 1995. Narrativo.

Con frecuencia, a aparición dos evidenciais no corpus comporta un compoñente intersubxectivo de información compartida entre os participantes que invita a que o oínte valide esa información presuposta. En (32) unha muller deduce que o seu home, por chegar a casa bébedo, recibiu o soldo:

- (32) —Xosé, *seica* cobraches, si ou non?
Il ceibóu unha terrible blasfemia, batíu a porta e largóu escaleiras abaixo.
Moreiras, Eduardo, *Fogo solto / O premio*, 1976. Narrativo.

Mediante o uso de *seica*, a muller aventura unha hipótese baseándose nun fundamento perceptivo (o seu home está bébedo) e require a confirmación explícita (un “si” ou un “non”) do que ela cre que é verdade. *Seica* anteposto inclina a balanza á verdade do contido proposicional; implica que o falante agarda que o oínte estea de acordo coa información que presenta: “ó parecer / polo que se ve / polo que deduzo cobraches”. A muller crea, grazas a *seica*, un terreo de información común que o home debe ratificar porque así llo demanda coa pregunta (cfr. Cidrás 2016). Ó noso modo de ver, este terreo compartido funcionaría como as conxuncións consecutivas *así que*, *conque*, cuxo valor evidencial foi salientado por Bermúdez (2005) e Rodríguez Ramalle (2015).

Non cabe dúbida de que os enunciados interrogativos, por mor da interacción directa entre os participantes e a orientación do contido cara ó oínte, son enunciados axeitados dabondo para o xurdimento de múltiples matices contextuais. Como sinalou Cidrás (2016) para *seica*, ó carón da inferencia pode emerxer o valor de miratividade –“información inesperada” (“mirativity”, Lazard 1999; DeLancey 2001)– característico dun falante sorprendido polo seu descubrimento recente e inesperado. No corpus, *seica* interrogativo emerxe con moita frecuencia sinalando unha nova situación que aínda non se asimilou e vencellado a matices negativos como desaprobación, incredulidade descontento (p. ex. en 33) e desafío (en 34). En (33) a base da inferencia é a actitude visible do participante involucrado no evento, Can de Caza:

- (33) Ai, Can de Caza! *Seica* non levas fame?

Levo, mais non podo comer todas as carnes. Cal carne é esa logo que cociñades tan ben.

De Toro, Suso, *O país da brétema. Unha viaxe no tempo pola cultura celta*, 2000. Ensaio.

(34) —Ponme máis copas!

—Non che farán mal, Nilo?— preguntoulle o Louzao.

—A min non me fai mal nada, *seica* non o sabes?

E seguiu bebendo.

Reigosa, Carlos, *Tras da corda*, 2012. Narrativo.

En (34), *seica* orienta ó oínte a unha determinada resposta que o falante xa coñece de antemán (que é a contraria da pregunta: “si, teño fame; si, sei que nada che fai mal”) polo que mantén concomitancias coas interrogacións retóricas. Reta desafiante ó destinatario e o impele cara a unha determinada resposta que o locutor xa preconciuiu (como ocorre co adverbio *acaso*).

A miúdo as oracións interrogativas, como (33 e 34 enriba) e (35 abaixo), agochan unha posible ameaza á imaxe do oínte (desafío, ironía, descontento, sorpresa, etc.). Grazas á inserción de *seica*, que actúa como operador de cortesía negativa, o oínte minimiza o risco de confrontación e as posibles ameazas á imaxe de ámbolos dous participantes. Concordamos con Cidrás (2016) en que este adverbio, en enunciados interrogativos, propónlle a pregunta ó oínte acerca de se a súa inferencia (a do falante) é correcta ou non, xa que o falante non quere correr o risco de inferir algo errado:

(35) —E vostede, *seica* non come, non lle gusta a galiña?

—Non estou bo eu.

Vázquez Pintor, Xosé, *Quen faga voar*, 2000. Narrativo.

En (35) coméntase un feito que todo o mundo pode ver, sendo o acceso á información intersubxectivo: o participante, visiblemente para todos, non come. Aínda que o falante ten acceso a unha fonte visual (non marcada, en galego), inclúe *seica* para subliñar a sorpresa e a dificultade para entender a inapetencia do participante. O que está en xogo non é a verdade do contido proposicional “non comes” (estado de cousas factitivo real e visible), senón a posible intromisión, se cadra descortés, de comentar algo que pertence ó terreo do oínte, ás súas motivacións internas para non comer. Como estratexia preventiva, o emisor solicita, dunha maneira indirecta e sutil, información adicional sobre o motivo da falta de apetito, ó tempo que atenúa a intromisión no territorio do oínte rebaixando a asertividade (Kamio 1997).²¹ Esta estratexia de situar información real e coñecida fóra do seu territorio (“outbond strategy”, Kamio 1997: 187) pode ser a explicación a que se leve a cabo unha inversión na posición do evidencial que está modificando a declaración factitiva, no canto de modificar a seguinte proposición non factitiva, que sería o agardable: “*seica* non che gusta a galiña”. A estratexia de cortesía, asemade, promove o proceso de cambio de quenda.

3.2. O significado reportativo

Dous conxuntos de expresións diferenciadas manifestan o valor reportativo. Por unha banda, as formas verbais derivadas do verbo *dicire* afíns: *din que*, *dise que*, *disque*, *contan que*, etc., cuxa función é denotar exclusivamente e univocamente o significado reportativo. Fronte a

este grupo, recoñecemos un segundo conxunto, máis diverso, que admite o valor reportativo e inferencial, e mesmo un terceiro, o indirecto-indiferente, como veremos máis adiante. Este segundo conxunto está constituído polo adverbio *seica* mailas formas derivadas do verbo *parecer*: *ó parecer, aparentemente, parece que + cláusula e parece ser que*. Cómpre subliñar que, contrariamente ó que acontece co verbo *parecer*, o significado reportativo non pertence á semántica de *semellar*.

Detectamos este contido reportativo, sen connotacións epistémicas, nos exemplos (36) e (37), nos que o narrador actúa como mero transmisor neutral de información de segunda man, sen dar indicios de dispor de ningunha razón para cuestionar a veracidade:

(36) Foise para a Catalunya, *seica* ten unha tenda desas grandes que hai na cidade.

Diéguez, Lois, *A canción do vagamundo*, 1986. Narrativa.

(37) No pouco tempo que levaba nesta cidade de acollida, o corsario fora acadando sona polo seu carácter violento; *disque* era tanta a súa valentía e ousadía como arbitraria a súa crueldade.

Lema, Xosé M^a, *Costa do Solpor*, 2013. Narrativa.

O contrario sería o caso, por exemplo, de (38), que denota a falta de compromiso do falante coa verdade do comunicado:

(38) Unha prestixiosa compañía española fíxonos apear, despois de subir ó avión con dúas horas de atraso, porque *seica* –foi a versión que nos deron– non funcionaban os retretes.

Caeiro, Lois, *O Correo Galego*, 1999. Xornalístico.

A cláusula “foi a versión que nos deron” permite interpretar que o locutor, aínda que o escoitou por si mesmo, cuestiona a credibilidade da versión da compañía.

Porén, como amosamos en (36) e (37), os marcadores evidenciais poden centrarse exclusivamente na orixe da información sen evocar ningún xuízo sobre a veracidade. De acordo con Rosales (2000, 2005) e Sousa (2012), postulamos a ausencia de dúbida en *disque* e, así mesmo, de acordo con Rosales (2005), corroboramos que *seica* é quen de transmitir contidos sen matiz modal. Indo máis lonxe, a presenza de *disque* pode actuar como reforzo xustificativo das palabras do falante e conferir máis certeza no canto de atenuala. Presentamos, a seguir, exemplos de ámbalas dúas situacións: ausencia de dúbida e reforzo xustificativo da veracidade do transmitido.

O exemplo (39) constitúe un exemplo de reforzo confirmativo:

(39) Perdoe que me extenda, pero é que a situación que me trae aquí require que faga todas estas aclaracións, alomenos eso é o que penso eu, porque non sei se os seus servidores o terán ó tanto do que ocorre: Resulta que querenme botar fóra porque *disque* non estudio, non son sociable, non teño espírito de oración e outras cousas que lles dan seguranza en afirmar que non vaio para a delicada misión de espallar a Palabra de Noso Señor, e eu teño para min, señor, que é unha grave equivocación.

Suárez Abel, Miguel, *A gran novela*, 1982. Narrativa.

No exemplo anterior obsérvase a presenza polifónica de dúas voces: existe un desdoblamento entre a primeira persoa de singular do protagonista e o que din outros (*disque*) sobre el. *Disque* presenta de xeito obxectivo o contido relatado (“din iso de min”) e, ó

final da intervención, sabemos que o falante non está de acordo por consideralo falso e o contradí: “e eu teño para min que é unha grave equivocación”. Ben podería ser que tamén admitise a verdade de todo o que din del: “e todo iso que din é verdade”, co que se ratifica que a dúbida non forma parte inherente deste adverbio.

Baseándonos en ocorrencias tiradas do corpus, podemos testemuñar que os evidenciais reportativos non só non denotan dúbida, senón que poden servir de apoio ou confirmar a veracidade do comunicado. En (40) verificamos un novo caso deste reforzo veritativo:

- (40) Eu non sei o que fan, pero o certo é que os tres viven pechados na casa sin outra compañía. *Disque* é un médico de moita sona, pero non hai quen se achegue á súa beira. Dígovos que os veciños case foxen del. Que home, carai, que raro.
Heinze, Ursula, *O soño perdido de Elvira*, 1982. Narrativa.

Para reforzar a aserción de que é un médico de sona inclúe *disque* (dío a xente, non o digo eu”). Malia a imposibilidade da presenza do falante no lugar dos feitos relatados, o desexo de fidelidade e transparencia na narración, impele ó falante a marcar o enunciado como proveniente doutras fontes fidedignas alí presentes que testemuñan a verdade. Proporciona, ademais de carácter fidedigno, maior vivacidade ó relato ó inscribir deicticamente as testemuñas directas no relato, a xeito de perspectivización deíctica. Ocorre o mesmo en (41):

- (41) O ciclón enchéu a madrugada de vento e auga e traxedia, e quixo a sorte que o mariñeiro aquel ficase vivo. *Disque* choraba logo coma un neno cando soupo que os seus compañeiros afogaran.
Neira Vilas, Xosé, *Galegos no Golfo de México*, 1980. Ensaio.

Deixando á parte *seica* e *disque*, existen outras expresións reportativas, nomeadamente as derivadas do verbo *parecer*. Por exemplo, comprobamos no corpus unha alta frecuencia de emprego de *parece ser que* con valor reportativo, como en (42). Pola contra, *parece que* adoita expresar o valor inferencial, sendo poucos os casos nos que o atopamos co significado reportativo, como en (43), no que o falante se basea nunha información que escoitou (ou leu) en algures:

- (42) Os seus descendentes –*parece ser que* tivo dous ou tres fillos varóns– pasaron un ós Estados Unidos e o(-s) outro(-s) tal vez fose(-n) a Australia.
Pena, Xosé Ramón, *O reverso do espello*, 1984. Narrativa.
- (43) Con todo, *parece que* as que levaran o maior disgusto foran precisamente as dúas aboas (as dúas curmás), que aínda vivían, rexas, se ben a maior xenreira, fora pra Amadora, según dicían.
Fernández Ferreiro, Xosé, *A saga dun afiador*, 1980. Narrativa.

Como sinalou Sousa (2012: 91) para *disque*, na maioría dos casos a fonte específica da información non se identifica, mais ás veces é posible recuperar do contexto a fonte orixinaria. Este é o caso da expresión adverbial parentética ó *parecer* que, en xéneros xornalísticos, tende a concorrer acompañada da fonte específica de onde parte ou se orixina a información (44) e (45). Non consideramos citativos estes dous casos porque o valor reportativo (fonte ou autoría non especificada) de *ó parecer* se mantén:

- (44) *Ó parecer*, segundo me dicía o Conde na súa mensaxe, habería unha xuntanza de nobres galegos para tratar do proxecto.
Costa Clavell, Xavier, *O conde de Viloíde*, 1985. Narrativa.
- (45) *Ó parecer*, segundo indicaron as mesmas fontes, o menor achegouse á máquina para levarlle auga ó seu avó e, ó non velo, nunha manobra a fresadora alcanzou ó neno.
Axencia, *Galicía Hoxe*, 2009. Xornalístico.

O ámbito de aplicación do reportativo recae sobre “habería xuntanza” e “o menor achegouse” (ó parecer, habería xuntanza/ ó parecer, o menor achegouse), respectivamente. Isto é, dado o inciso parentético, a lectura ha de ser: “O Conde dicía que ó parecer habería xuntanza”, ou “ó parecer habería xuntanza, segundo dicía o Conde”.

Rematamos este apartado subliñando que os exemplos aquí expostos son proba de que discernir os dominios da modalidade epistémica e a evidencialidade é posible por tratarse a dúbida epistémica dunha implicatura contextual ausente en moitos exemplos analizados.

3.2.1. O significado reportativo enriquecido con matices pragmáticos contextuais

O feito de que a fonte reportativa lles permita ós falantes apoiarse en terceiros incita ó seu emprego frecuente na fala, sexa para desresponsabilizar ó falante, atenuar ou, mesmo como vimos, para reforzar a verdade. Alén diso, outros efectos pragmáticos sobresaen no contexto como son a ironía e a estratexia de cortesía negativa que evita ameazas á imaxe do oínte (Brown & Levinson 1987). Así mesmo, algúns estudos amosan a contribución dos evidenciais ó desenvolvemento da toma de quendas conversacionais (Clift 2006; Cornillie & Gras 2015: 154-158). Ó noso modo de ver, os marcadores reportativos *disque*, *seica* e *ó parecer* funcionarían como estratexias de interacción cortés para compensar a autoridade epistémica asimétrica na conversa, e así, poder o falante aliñarse co destinatario, como se comproba nos exemplos (46) e (47). Vexamos o caso (46):

- (46) —Matilde: Vou traballar de secretaria con Pablo Veiga.
—Indalecio: De verdade que é avogado? Non o parece.
—Matilde: Pasou unha chea de anos en Santiago, estudiando, *disque*.
As leis de Celavella. Tempada 1, episodio 1: “Unha sombra do pasado”, 2001. Audiovisual dramático.

En (46) na intervención de Indalecio, prodúcese unha resposta ameazante –un par adxacente non preferido– xa que discrepa sutilmente de Matilde (reta a Matilde dubidando da profesionalidade do avogado co que vai traballar). Indalecio ten a autoridade epistémica para iniciar esa quenda disruptiva e diverxente (“de verdade... non o parece”). Matilde deféndese alegando os anos de estudo e, grazas ó emprego de *disque* ó fin da súa intervención, atenúa a posible ulterior discrepancia entre os dous. A cortesía maniféstase, pois, mediante o uso de *disque*, xa que o falante evita o conflito, reduce a ameaza potencial á imaxe do oínte, salvagarda a imaxe de si mesma, e aínda salvagarda a maltreita imaxe do terceiro participante, o avogado. Asemade, convida ó oínte a manifestar a súa opinión persoal sobre a verdade do contido que acaba de emitir. A posición do adverbio evidencial no fin de enunciado subliña esta función de operador interaccional de distribución de quendas, cesión de quenda neste caso.

Outro exemplo de interacción cortés é (47):

(47) *Xa deixaron de traballa-la terra, logo?*

Pois *disque si*. *Xa hai moitísimo tempo. Aínda atopei ó home o outro día e pregunteille como lles ía.*

Aneiros, Manuel, *O Correo Galego*, 2000. Xornalístico.

En (47), debido á relación epistémica desigual entre os participantes por mor da falta de coñecemento dun deles (-Coñecemento / +Coñecemento entre os interlocutores, isto é, asimetría epistémica característica das preguntas, Du Bois 2007), o interlocutor que pregunta, ó recoñecer a súa falta de coñecemento, podería perder autoridade epistémica, danando a súa imaxe positiva. O oínte alíñase co primeiro falante respondendo cun marcador de fonte reportativa que funciona como mitigador cortés; isto é, alíñase coa falta de coñecemento do primeiro falante, ó finxir non ter información de primeira man, cando si a ten porque aínda falou o outro día co home. Sobra dicir que a inclusión de *disque* non diminúe o compromiso coa veracidade, non atenúa a forza veritativa da aserción, visto que o falante está seguro da certeza da súa resposta ó engadir explicitamente: “xa hai moitísimo tempo... aínda falei co home o outro día”, todo o cal amosa o seu apego á verdade. Trátase dunha estratexia de saída en termos de Kamio 1997 (“outbond strategy”) porque introduce un evidencial reportativo en aras de fomentar a cortesía positiva –promover o acordo– e aliñamento co interlocutor; no canto de enunciarse directamente e asertivamente o que sabe con certeza. Grazas ó emprego de *disque* acádase o mantemento de ámbolos dous participantes nunha relación de simetría de autoridade epistémica e de igualdade de dereitos a asertar. Así mesmo, comprobamos no corpus que os marcadores reportativos *disque*, *ó parecer*, *parece que*, *parece ser que* e *seica*, cando aparecen, como en (47), de forma illada na conversa como resposta a unha pregunta e reforzados por *si* e *non* (*disque si* / *disque non*), proxectan máis claramente esta función atenuadora cortés e insinúan a cesión de quenda.

No corpus atopamos exemplos tanto de actos ameazantes á imaxe (críticas, ordes, peticións, rogos, queixas, etc.) como non ameazantes, que poden ser explicados grazas a esta teoría. No seguinte atopámonos ante un acto asertivo non ameazante mitigado ou atenuado por medio de *parece ser que*:

(48) O astronauta Armstrong, ó pór o seu pé na lúa *parece ser que* fixo unha declaración como esta: “Este é un pequeno paso para o home, mais un gran paso para a humanidade”.

Moure, Teresa, *Queer-mos un mundo novo. Sobre cápsulas, xéneros e falsas clasificacións*, 2012. Ensaio.

A información transmitida por *parece ser que* atinxe un feito histórico que tería a licenza social para ser aseverado directamente sen o evidencial. Malia iso, o locutor engade o marcador que imprime certa incredulidade ou desconfianza na información relatada. O falante amósase remiso a facer uso do seu “dereito a afirmar” debido a que percibe ou considera que a información non está incluída no seu territorio e opta por ser respectuoso e cauto. Na nosa opinión, trátase doutro caso de “estratexia de saída” (Kamio 1997: 187), pois, aínda gozando da licenza social, considérao fóra do seu territorio. Razóns culturais como o coidado á precisión no acceso á información, prudencia ante a verdade, respecto ó territorio informativo do receptor e deferencia ós participantes dos que se fala poden estar detrás da presenza de varios evidenciais simultaneamente nun mesmo enunciado, como en (49), (50) e (51).

Testemuñanse no corpus numerosos exemplos da converxencia de varios evidenciais no mesmo enunciado, o que apoia esta cautela que acabamos de mencionar:

(49) Un dos acordos que *disque* tomaron os veciños, anque *polo visto* non chegaron a levalo adiante, *seica* era o seguinte: [...] Tratábase, *polo visto*, de pega-las follas dos periódicos e mailos retrincos aumentados en grandes pancartas, con letreiros darredor nos que se puxese en evidencia a don Xulio polo incumprimento da súa palabra.

Riveiro Loureiro, Manoel, *Corpo canso*, 1993. Novela.

(50) *Seica* a súa longa estaba na cadea víu relacionada coas armas que *disque* lle foran achadas a Brañas e máis aos dous etarras detidos en Lugo.

Os partidos políticos na Galiza, Taibo, Xoán I. / Rivas, Manuel, *La Voz de Galicia*, 1977. Xornalístico.

Nun exemplo que tomamos de [Cruschina & Remberger \(2009: 105\)](#) verifícase a confluencia e compatibilidade de dobre evidencial, seguido do verbo *dicir*, no mesmo enunciado: *parece que disque di*:

(51) Un estado aconfesional como *parece que disque* di a Constitución non é lóxico.

En definitiva, tras explorar estes exemplos, e de acordo con [Stivers, Mondada & Steensig \(2011\)](#), [Heritage \(2012\)](#), [Ahn \(2016\)](#), [Grzech \(2021\)](#), defendemos que os interlocutores son conscientes de que a comunicación comporta valores sociais que hai que respectar e, nesa negociación e intercambio social, non é a verdade da proposición a que se pon en tea de xuízo, senón a imaxe de cada un dos interlocutores. Tanto o falante/escritor como o oínte/lector (sexa nun diálogo ou non) realizan un sutil seguimento de “vixilancia epistémica” do que os outros saben e descoñecen, e do que o falante/escritor pode arriscar a dicir ou insinuar. Os evidencias en galego parecen cumprir, entre outras, esta función discursiva.

3.3. O significado indirecto-indiferente

Nos casos en que o contexto non permite discriminar entre os significados reportativo e inferencial, adóitase denominar este significado resultante “valor indirecto-indiferente” ([Wiemer & Stathi 2010](#); [Marín-Arrese 2013](#)). As expresións *ó parecer*, *parece que*, *parece ser que* e *seica* denotan, en función do contexto, este valor indeterminado, tal e como se reflicte na interpretación ambigua dos seguintes exemplos:

(52) En resumidas contas trátase, *seica*, dunha serie de tentativas encamiñadas a supera-lo manicomio tradicional e, concretamente, chegar á descentralización do Sanatorio de Conxo, a fin de contas, un xigantesco almacén de homes enfermos.

Teima. Revista Galega de Información Xeral, 1977. Xornalístico.

(53) Adoptou unha pose de ofendida dignidade pola aldraxe que, *ó parecer*, eu inferira a tan nobilísima caste, que me descompuxo o ánimo astra tal punto que preferín entrevistala na miña casa antes que exporme a entrar nunha cafetería e ofrecer tan pobre espectáculo.

Conde, Alfredo, *Memoria de Noa*, 1982. Narrativa.

A lectura inferencial glosaríase como: ‘polo que deduzo a partir da imaxe global da situación (polo meu coñecemento das circunstancias, polo que oín) eu inferira aldraxe na nobilísima caste’. Un nido matiz mirativo e de incredulidade epistémica advírtese nesta interpretación. Doutra banda, a lectura reportativa podería ser parafraseada como: ‘*Dise que / din que* eu inferira aldraxe’. As dúas interpretacións concorren indistintamente.

Tiramos este valor indiferente ambiguo na lectura de *parece que* e *parece ser que* en (54):

(54) Entrevistador —¿Ten a sensación de que colleron ó delegado do Goberno como cabeza de turco?

Entrevistado —Si, porque *parece ser que* eu molesto. *Parece que* molesto máis que os outros, sempre hai que buscar unha xustificación dunha actuación política ou dunha estratexia política.

Tristán, Pancho R., *Tempos Novos*, 1998. Xornalístico.

Na interacción dialóxica, moi frecuentemente o locutor comeza a conversa cunha fonte indeterminada e intersubxectiva que dá pé a múltiples matices de postura epistémica. Ilustrámolo cos seguintes exemplos propios:

(55a) *Seica* fuches a casa de María. Por que non me avisaches?

(Dixéronmo ou o infiro por algúns resultados observables. Sei con total seguridade que fuches).

(55b) *Seica* fuches a casa de María. Que tal está?

(55c) *Seica* fuches a casa de María. Grazas por ir.

Nos exemplos (55a, b, c) preséntase información nova de acceso recente que estaba situada fóra do seu territorio ata ese momento. Atopamos en común en todos os exemplos o coñecemento superior do receptor sobre a situación descrita e, como consecuencia, a mitigación da forza da afirmación do locutor, pero non a mitigación do compromiso coa súa verdade. A isto engádesse que o falante é consciente de que o oínte podería informar da situación antes, pero non hai recriminación agás en a). A pesar de que o oínte sabe máis do que o falante, o obxectivo do locutor é establecer un terreo compartido (intersubxectividade), un punto de partida común. Asemade, deixa constar ante o destinatario que a súa fonte de información non foi o destinatario mesmo, senón que o soubo por outras vías. Finalmente, aínda que o emisor non cuestiona a veracidade do contido (pola contra, está absolutamente seguro), ponse de relevo a falta de dereito do emisor a aseverar directamente, xa que lle concede a autoridade epistémica ó receptor, por tratarse dun contido no seu territorio de información. Nestes casos, *seica* manifesta semellanzas cos conectores consecutivos *así que* ou *con que* (Bermúdez 2005; Rodríguez Ramalle 2015). O significado evidencial primario (significado indirecto indiferente difuso ou fonte indeterminada) diminúe en favor de todos os matices pragmáticos de postura epistémica descritos.

Tamén é posible o escenario inverso: presentarlle nova información ó oínte, que foi adquirida recentemente polo falante, co obxectivo de facer partícipe ó oínte do territorio de información do falante (exemplo propio):

(56) *Seica* están os sobriños na casa da Xulia. Imos velos?

Ó *parecer / disque* os sobriños están na casa da Xulia. Imos velos?

Nos dous escenarios presentados, *seica* permítelle ó emisor introducir un novo tema dunha maneira menos abrupta, como transición que conecta deicticamente as fontes de información externas, sexan cales sexan, co contido emitido. O marcador adverbial funciona da mesma maneira que un conector de discurso deíctico co fin de salientar a información de fondo que rodea o contido emitido. Non ser abrupto, distanciar un tema controvertido dos participantes na conversa ou mellorar a simetría do coñecemento entre os participantes son formas de indicar respecto, empatía e deferencia cara ó receptor, e en definitiva, fomentar a aliñación e afiliación (Ahn 2016; Ahn & Yap 2015: 65). Ademais, a intersubxectividade promove o cambio de quendas e a construción colaborativa do discurso (Cornillie & Gras 2015).²²

Polo tratado ata agora, dedúcese que parte da versatilidade de *seica* con este valor indeterminado reside en que o seu emprego pode emerxer tanto cando o falante supón que o interlocutor posúe menos coñecemento ca el mesmo (como signo de cortesía e deferencia), coma no escenario contrario, cando o receptor ten máis coñecemento (como signo de precaución ou prudencia cara ó oínte).

Para finalizar este apartado, podemos recapitular afirmando que a aparición dunha fonte indirecta indeterminada de información constitúe unha forma de deixar patente que o emisor arela non interferir no territorio do oínte e, doutra banda, unha forma de integrar e acoller o oínte nun terreo común compartido, coa intención de que o intercambio sexa colaborativo, solidario e empático, e así evitar calquera potencial confrontación co oínte.

4. CONCLUSIÓNS

Este artigo pretendeu proporcionar unha visión xeral dos marcadores evidenciais dende unha perspectiva semántica e pragmática. Tras unha breve aproximación ó debate da inclusión da evidencialidade como parte integrante da modalidade epistémica, e despois de comentar as achegas en galego, circunscritas ós adverbios *seica* e *disque*, internámonos no elenco de expresións coas que os falantes comunican a fonte de información inferencial e reportativa. A análise revelou que existe unha división nidia entre, dunha banda, os marcadores evidenciais con capacidade para denotar dous significados, o inferencial e o reportativo, en función do contexto (*parece que, ó parecer, seica, aparentemente*) e, doutra banda, os marcadores unívocos válidos para manifestar un só significado, sexa o inferencial (*vexo que, vese que, deber (de), haber de, semella que, supostamente*), sexa o reportativo (*disque, dise, din que, parece ser que*). Verbo da interacción coa modalidade, o feito de ter mostras de marcadores evidenciais no corpus sen matices epistémicos permite discriminar e manter separadas a evidencialidade da modalidade epistémica. As expresións evidenciais vencéllanse a valores epistémicos só en función do contexto e, por conseguinte, non implican esa incerteza codificada como trazo invariante. Neste sentido, cómpre mencionar a excepción de que os auxiliares modo-evidenciais *deber (de)* e *haber de* integran inherentemente o valor de dúbida e de inferencia na súa semántica (van der Auwera & Plungian 1998 para *must*).

Nas linguas nas que a evidencialidade non é obrigatoria, como é o caso do galego, determinar a motivación última que empurra a un falante a indicar o seu acceso á información é algo aínda por esclarecer. Como sinalou Mushin (2001, 2013), nas linguas de evidencialidade opcional, probablemente sexan os significados pragmáticos os que motivan a presenza da xustificación evidencial, e non os significados meramente indicadores de fonte informativa. Para conseguir unha visión panorámica da función que cumpre na lingua a marcación evidencial, pescudamos no efecto que esta produce no oínte e na relación triangular establecida entre oínte, falante e contido transmitido (“stance”). Ó longo do traballo

comprobamos que, máis alá dos significados puramente evidenciais, a categoría que nos ocupa amplía a súa repercusión ó posibilitarlle ó falante a adopción dun variado abano de estratexias de toma de postura subxectiva, como son a atenuación, o distanciamento epistémico do comunicado, o reforzo da verdade, a cortesía negativa e a creación dun territorio de coñecemento común entre os interlocutores. Argumentamos que os evidencias prestan servizo non só para fixar os límites do territorio informativo do falante, senón, asemade, para salientar e potenciar os dereitos epistémicos do interlocutor.

De entre todos os marcadores analizados cobraron certa prominencia os versátiles adverbios *disque* e *seica*, sendo o último o máis idiosincrático do sistema; unha unidade cun profuso espectro de significados en contexto: parte dun significado básico evidencial (inferencial, reportativo e indirecto-indiferente) e adopta múltiples funcións interpersoais verbo da postura epistémica, do territorio da información e da cortesía negativa. Tanto se existe unha percepción de falta de autoridade epistémica –porque o oínte dispón de máis información–, como se se trata de deferencia cortés cara a un interlocutor que dispón de menos información, ambas as circunstancias alentan ó emisor a incluír o oínte no seu propio territorio de información, creando un terreo común compartido que deriva en empatía co interlocutor.

Neste traballo moitos aspectos quedan por explicar, dirimir e, por suposto, cómpre abrir novos camiños que esclarezan a presenza da xustificación evidencial a nivel interlingüístico. Baste só imaxinar o campo por diante, aínda inexplorado, da relación da evidencialidade coa cultura e a sociedade.

FINANCIAMENTO

Este traballo realizouse como parte do proxecto “Evidentiality: A Discourse-Pragmatic Study on English and other European Languages” (EVIDISPRAG) financiado polo European Regional Development Fund e o Ministerio de Ciencia e Innovación (FFI2015-65474-P MINECO/FEDER, UE).

Agradecementos

Agradézolles a [Juana Marín-Arrese](#) e [Marta Carretero](#) a súa axuda e confianza durante anos. Así mesmo, agradezo os comentarios que deste artigo realizaron dous revisores anónimos.

Corpus

CORGA: *Corpus of reference of Galician language*. <http://corpus.cirp.es/corga/>

Referencias bibliográficas

- Álvarez, Rosario, Xosé L. Regueira & Henrique Monteagudo. 1986. *Gramática galega*. Vigo: Galaxia.
- Álvarez, Rosario & Xosé Xove. 2002. *Gramática da Lingua Galega*. Vigo: Galaxia.
- Ahn, Mikyung & Foong H. Yap. 2015. Evidentiality in interaction: A pragmatic analysis of Korean hearsay evidential. *Studies in Language* 39 (1), 46-84. <https://doi.org/10.1075/sl.39.1.03ahn>

- Ahn, Mikyung. 2016. Emotion in interaction. A diachronic and pragmatic analysis of the sentence-final particle *-tani* in Korean. *Studies in Language* 40 (4), 872-893. <https://doi.org/10.1075/sl.40.4.04ahn>
- Aikhenvald, Alexandra. 2004. *Evidentiality*. Oxford: Oxford University Press.
- Aikhenvald, Alexandra. 2014. The grammar of knowledge: a cross-linguistic view of evidentials and the expression of information source. En Alexandra Y. Aikhenvald & Robert M.W. Dixon, *The Grammar of Knowledge: a cross-linguistic typology*. 1-51. Oxford: Oxford University Press.
- Anderson, Lloyd B. 1986. Evidentials, Paths of Change, and Mental Maps: Typologically Regular Asymmetries. En Wallace Chafe & Johanna Nichols (eds.), *Evidentiality: The Linguistic Coding of Epistemology*. 273-312. Norwood, New Jersey: Ablex Publishing Corporation.
- Bermúdez, Fernando. 2005. *Evidencialidad: La codificación lingüística del punto de vista*. Estocolmo: Universidad de Estocolmo.
- Boye, Kasper. 2012. *Epistemic meaning: A crosslinguistic and functional-cognitive study*. (*Empirical Approaches to Language Typology* 43). Berlín: Mouton de Gruyter.
- Boye, Kasper & Peter Harder. 2009. Evidentiality. Linguistic categories and grammaticalization. *Functions of Language* 16(1), 9-43. <https://doi.org/10.1075/fol.16.1.03boy>
- Brown, Penelope & Stephen C. Levinson. 1987. *Politeness: Some universals in language usage*. New York: Cambridge University Press.
- Carretero, Marta. 2004. The role of evidentiality and epistemic modality in three English spoken texts from legal proceedings. En Juana Marín-Arrese (ed.), *Perspectives on Evidentiality and Epistemic Modality*. 25-62. Madrid: Editorial Complutense.
- Casseb-Galvão, Vânia Cristina. 2001. *Evidencialidade e gramaticalização no português do Brasil: os usos da expressão diz que*. São Paulo: Universidade Estadual Paulista. [Tese de doutoramento].
- Chafe, Wallace. 1986. Evidentiality in English conversation and academic writing. En Wallace Chafe & John Nichols (eds.), *Evidentiality: The linguistic coding of epistemology*. 261-272. Norwood, NJ: Ablex
- Cidrás, Francisco. 2016. Why do they say 'I know' when they mean 'I really don't know'? Semantic change and constructionalization of Galician particle *seica*. 1-21. [Manuscrito inédito].
- Cornillie, Bert. 2009. Evidentiality and epistemic modality: On the close relationship between two different categories. *Functions of Language* 16 (1), 44-62. <https://doi.org/10.1075/fol.16.1.04cor>
- Cornillie, Bert, Juana Marín-Arrese & Björn Wiemer. 2015. Evidentiality and the semantics-pragmatics interface. An introduction. *Belgian Journal of Linguistics* 29, 1-17. <https://doi.org/10.1075/bjl.29.001int>
- Cornillie, Bert & Pedro Gras. 2015. On the interactional dimensions of evidentials: the case of the Spanish evidential discourse markers. *Discourse Studies* 17 (2), 141-161. <https://doi.org/10.1177/1461445614564518>
- Clift, Rebecca. 2006. Indexing stance: reported speech as an interactional evidential. *Journal of Sociolinguistics* 10/5, 569-595. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9841.2006.00296.x>
- Cruschina, Silvio & Eva-Maria Remberger. 2008. Hearsay and reported speech. Evidentiality in Romance. En Paola Benincà, Federico Damonte & Nicoletta Penello (eds.), *Selected Proceedings of the 34th Incontro di Grammatica Generativa* 33. 95-116. Padova: Unipress Padova.
- De Haan, Ferdinand. 2005. Encoding speaker perspective: Evidentials. En Zygmunt Frajzyngier, Adam Hodges & David S. Rood (eds.), *Linguistic diversity and language theories*. 379-397. Amsterdam: Benjamins.
- De la Mora, Juliana & Ricardo Maldonado. 2015. *Dizque*: Epistemics blurring evidentials in Mexican Spanish. *Journal of Pragmatics* 85, 168-180. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2015.03.019>
- DeLancey, Scott. 2001. The mirative and evidentiality. *Journal of Pragmatics* 33 (3), 369-382.
- Dendale, Patrick & Lilfacchiiane Tasmowski. 2001. Introduction: evidentiality and related notions. *Journal of Pragmatics* 33 (3), 339-348. [https://doi.org/10.1016/S0378-2166\(00\)00005-9](https://doi.org/10.1016/S0378-2166(00)00005-9)

- Du Bois, John. 2007. The Stance Triangle. En Robert Englebretson (ed.), *Stancetaking in Discourse: Subjectivity, Evaluation, Interaction*. 139-182. Amsterdam: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/pbns.164.07du>
- Ferreiro, Manuel. 2001. *Gramática histórica galega. II. Lexicoloxía*. Santiago de Compostela: Laiovento.
- Fox, Barbara. 2011. Evidentiality: Authority, Responsibility, and Entitlement in English Conversation. *Journal of Linguistic Anthropology* 11 (2), 167-192. <https://www.jstor.org/stable/43103970>
- González Vázquez, Mercedes. 1998. La interacción de la modalidad epistémica y la evidencialidad citativa desde un punto de vista tipológico. *Ibero-Americana Pragensia*. XXXII, 43-61.
- González Vázquez, Mercedes. 2006. *Las fuentes de la información: tipología, semántica y pragmática de la evidencialidad*. Vigo: Universidade de Vigo.
- Grzech, Karolina. 2021. Using discourse markers to negotiate epistemic stance: A view from situated language use. *Journal of Pragmatics* 177 (1), 208-223. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2021.02.003>
- Hengeveld, Kees & Marize Mattos Dall'Aglio Hattnher. 2015. Four types of evidentiality in the native languages of Brazil. *Linguistics* 53(3), 479-524. <https://doi.org/10.1515/ling-2015-0010>
- Heritage, John. 2012. Epistemics in action: action formation and territories of knowledge. *Research on Language & Social Interaction* 45 (1), 1-29. <https://doi.org/10.1080/08351813.2012.646684>
- Hintz, Daniel & Diane Hintz. 2017. The evidential category of mutual knowledge in Quechua. *Lingua* 186, 209-228. <https://doi.org/10.1016/j.lingua.2014.07.014>
- Izquierdo Alegría, Dámaso. 2019. ¿Qué tipo de información codifica realmente un evidencial? Propuesta de una distinción conceptual entre fuente, base y modo de acceso para el reconocimiento de unidades evidenciales. *Estudios filológicos* 63, 211-236.
- Kamio, Akio. 1997. *Territory of Information*. Amsterdam: John Benjamins.
- Lazard, Gilles. 1999. Mirativity, evidentiality, mediativity, or other? *Linguistic Typology* 3, 91-101. <https://doi.org/10.1016/j.lingua.2014.07.014>
- Mansfield, John. 2019. Epistemic authority and sociolinguistic stance in an Australian Aboriginal language. *Open Linguistics* 5, 25-48. <https://doi.org/10.1515/opli-2019-0002>
- Marín Arrese, Juana. 2013. Stance taking and intersubjectivity in the Iraq Inquiry: Blair vs. Brown. En Juana I. Marín-Arrese, Marta Carretero, Jorge Arús Hita & Johan van der Auwera (eds.): *English Modality: Core, Periphery and Evidentiality*. 410-445. Berlín & Boston: Mouton De Gruyter.
- Marín Arrese, Juana. 2015. Epistemicity and Stance: A Cross-linguistic Study of Epistemic Stance Strategies in Journalistic Discourse in English and Spanish. A Cross-linguistic Perspective. *Discourse Studies* 17 (2). 210-225. <https://doi.org/10.1177/1461445614564523>
- Mushin, Ilana. 2001. *Evidentiality and Epistemological Stance: Narrative Retelling*. Amsterdam: John Benjamins.
- Mushin, Ilana. 2013. Making knowledge visible in discourse: implications for the study of linguistic evidentiality. *Discourse Studies* 15(5), 627-645. <https://doi.org/10.1177/1461445613501447>
- Nuyts, Jan. 2017. Evidentiality reconsidered. En Juana I. Marín Arrese, Gerdra Haßler & Marta Carretero (eds.), *Evidentiality revisited: cognitive grammar, functional and discourse-pragmatic perspectives*. 57-83. Amsterdam: John Benjamins.
- Olbertz, Hella. 2007. *Dizque* in Mexican Spanish: the subjectification of reportive meaning. *Rivista di Linguistica* 19 (1), 151-172.
- Olbertz, Hella. & Marize Mattos Dall'Aglio Hattnher. 2018. On objective and subjective epistemic modality again. Evidence from Portuguese and Spanish modal auxiliaries. En Evelien Keizer & Hella Olbertz (eds.), *Recent Developments in Functional Discourse Grammar*. 131-168. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Plungian, Vladimir. 2001. The place of evidentiality within the universal grammatical space. *Journal of Pragmatics* 33, 349-357. [https://doi.org/10.1016/S0378-2166\(00\)00006-0](https://doi.org/10.1016/S0378-2166(00)00006-0)
- Reyes, Graciela. 1993. *Procedimientos de cita: estilo directo y estilo indirecto*. Madrid: Arco Libros.

- Rodríguez Ramalle, Teresa. 2015. Información contextual, estructura discursiva y modalidad evidencial en la selección de las locuciones consecutivas del español. *Spanish in Context* 12 (1), 80-101. <https://doi.org/10.1075/sic.12.1.05rod>
- Rosales Sequeiros, Xosé. 2000. Uso interpretativo de la lengua: *disque* y *seica* en lengua gallega. En Francisco Ruiz de Mendoza Ibáñez (coord.), *Panorama actual de la lingüística aplicada. Conocimiento, procesamiento y uso del lenguaje*, vol. I. 375-385. Logroño: Universidad de la Rioja.
- Rosales Sequeiros, Xosé. 2005. *Current issues in Galician Semantics and Pragmatics. Lincom Studies in Romance Linguistics* 45. Muenchen: Lincom Europa.
- Sanromán Vilas, Begoña. 2020. Do evidential markers always convey epistemic values? A look into three Ibero Romance reportatives. *Lingua* 238. <https://doi.org/10.1016/j.lingua.2020.102832>
- Sousa, Xulio. 2012. Estrategias evidenciales y expresión de la fuente de información en gallego: los marcadores gramaticalizados. En Xulio Viejo Fernández (ed.), *Estudios sobre variación sintáctica peninsular. Anexos de Revista de Filología Asturiana* III. 75-98. Oviedo: Universidad de Oviedo.
- Sperber, Dan, Fabrice Clément, Christophe Heintz, Olivier Mascaro, Hugo Mercier, Gloria Origgi & Deirdre Wilson. 2010. Epistemic vigilance. *Mind and Language* 25(4), 359-393. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0017.2010.01394.x>
- Squartini, Mario. 2004. Disentangling evidentiality and epistemic modality in Romance. *Lingua* 114, 873-895.
- Squartini, Mario. 2008. Lexical vs. grammatical evidentiality in French and Italian. *Linguistics* 46(5), 917-947. <https://doi.org/10.1515/LING.2008.030>
- Stivers, Tania, Lorenza Mondada & Jakob Steensig. 2011. *The morality of knowledge in conversation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Travis, Catherine. 2006. *Dizque*: a Colombian evidentiality strategy. *Linguistics* 44, 1269-1297. <https://doi.org/10.1515/LING.2006.041>
- Van der Auwera, Johan & Vladimir Plungian. 1998. On modality's semantic map. *Linguistic Typology* 2, 79-124. <https://doi.org/10.1515/lity.1998.2.1.79>
- Wiemer, Björn. 2006. Grammatical evidentiality in Lithuanian (A typological assessment). *Baltistica* 36, 33-49.
- Wiemer, Björn & Katarina Stathi. 2010. The database of evidential markers in European languages. A bird's eye view of the conception of the database (the template and problems hidden beneath it). *Language Typology and Universals Sprachtypologie und Universalien forschung* 63 (4), 275-289.
- Willett, Tomas. 1988. A crosslinguistic survey of the grammaticization of evidentiality. *Studies in Language* 12 (1), 51-97. <https://doi.org/10.1075/sl.12.1.04wil>

Notas

¹ Na bibliografía a evidencialidade subsume varias dimensións: a) tipo de evidencia (directa e indirecta); b) modo de coñecemento (visual, auditivo, sensorial, reportativo, inferencial); c) fonte de evidencia (+/- persoal); d) intersubxectividade, etc. Véxase [Izquierdo Alegría \(2019\)](#) para unha revisión dos parámetros envoltos na categorización evidencial.

² [Aikhenvald \(2014\)](#) establece unha diferenza terminolóxica –amparada nas diferenzas conceptuais– entre a manifestación gramatical á que denomina propiamente “evidentiality” e as outras manifestacións léxicas e sintácticas, ás que denomina “information sources”, por abranguer estas últimas un dominio conceptual máis amplo.

³ Dada a dificultade de demarcar os dous dominios, nos últimos anos, con todo, téndese a integrar as dúas categorías (e tamén a factitividade) no amplo territorio da epistemicidade ([Boye & Harder 2009](#)). Así mesmo, todo entra en relación directa coa postura epistémica (“stance” e “epistemic stance”, [Marín-Arrese 2013](#)).

⁴ Non incluímos aquí o auxiliar epistémico de necesidade *ter que/ ter de* por non ser moi nidio se o proceso cognitivo que agocha é unha convicción subxectiva do falante non evidencial ou unha inferencia.

⁵ A proposta de [Squartini \(2008: 930\)](#), na que se basea en parte esta clasificación, diferencia: a) Inferencia específica: baseada en evidencias externas; 2. Inferencia xenérica: baseada no coñecemento xeral; 3. Conxectura: “only based on

the speaker's own reasoning excluding external evidence." A conxectura, de baixo compromiso por ser unha hipótese subxectiva, constitúe a inferencia situada máis preto da modalidade epistémica (van der Auwera & Plungian 1998; Plungian 2001; Cornillie 2009; Cornillie, Marín-Arrese & Wiemer 2015).

⁶ Álvarez (1986: 466) afirma que *polo visto*, *polo que parece* e *polo que se bota de ver* son sinónimos de *seica* e *disque*. Estas tres locucións non serán tratadas neste artigo.

⁷ Cómpre aclarar aquí que o que Willett califica de "Second-hand evidence" equivale a citativo: "the speaker claims to have heard of the situation described from someone who was a direct witness", "he says" Willett (1988: 96). Pola súa banda, "third-hand evidence" equivale a "hearsay" ou reportativo (isto é, impersonal): "the speaker claims to have heard about the situation described, but not from a direct witness", "they say", "it is said", "I heard", "I hear tell". Aikhenvald (2004: 177) apuntou a pertinencia de distinguir estes dous valores: "If a language has two reported type evidentials, the most common distinction is that between reported (stating what someone else has said without specifying the exact authorship) and quotative (introducing the exact author of the quoted report)."

⁸ Non constituír en si mesmo contido proposicional nin formar parte del é a segunda condición que postulou Anderson (1986: 274-275) para recoñecer a evidencialidade. Dedúcese, polo tanto, que actúa como un operador periférico externo ó contido proposicional, aínda que isto non se ten en conta en moitos traballos de concepción ampla desta categoría. Na mesma liña exprésanse Boye & Harder (2009: 23-27) ó caracterizala como un comentario secundario acerca dun contido principal.

⁹ Como apuntou Sousa (2012) a formación de *disque* coincide na súa orixe co *dizque* castelán medieval e presenta similitudes semánticas co *dizque*, de emprego cotiá hoxe en día en México, Colombia e noutros países latinoamericanos (Travis 2006; Olbertz 2007; De la Mora & Maldonado 2015), así como co impersonal *diz que* do portugués (Casseb-Galvão 2001; Sanromán 2020).

¹⁰ O concepto de postura epistémica emana da percepción da relación triangular establecida entre o falante, a proposición emitida e o oínte (Du Bois 2007), na que non podemos deternos por razón de espazo. Posteriormente, Heritage (2012: 6) defínea dun xeito interaccional: "the moment-by moment expression of [social] relationships, as managed through the design of turns at talk". Segundo este autor, os interlocutores teñen dereitos e responsabilidades epistémicas nas interaccións sociais, de xeito que realizan un seguimento do que os outros saben ou descoñecen (vixilancia epistémica). A isto hai que engadir o respecto ós territorios informativos privativos de cada un (Kamio 1997). Estar atentos ós implícitos, ó coñecemento compartido, á autoridade e primacía epistémica, ós dereitos a asertar ou non, forma todo parte da "vixilancia epistémica" (Sperber et. al. 2010; Stivers, Mondada & Steensig 2011; Grzech 2021).

¹¹ Por intersubxectividade enténdese que o oínte ten acceso ás mesmas fontes de información có locutor (Nuyts 2017). Moitas linguas posúen marcadores morfolóxicos para evidencias compartidas vs. evidencias non compartidas. Trátase de afixos, sufixos, infixos que expresan diversos binomios conceptuais: vino eu só vs. vímolo os dous; escoiteino eu só vs. escoítámolo os dous, inferino eu só vs. inferímolo os dous, etc. (Hintz & Hintz, 2017; Mansfield 2019). Nas linguas europeas, nas que non posuímos esta bifurcación, a intersubxectividade só pode ser comprendida como un matiz pragmático dalgúns evidenciais emerxente nalgúns contextos.

¹² Este autor non emprega o termo evidencial nin segue, xa que logo, a clasificación de significados evidenciais; porén, estuda o valor modal epistémico de dúbida nestas dúas partículas con independencia da terminoloxía empregada.

¹³ Ante a innegable veracidade e factitividade do acontecemento, moitos falantes non empregarían un evidencial nesta situación. Se cadra, o seu uso pode desprender faíscas irónicas nada aconsellables neste contexto.

¹⁴ No exemplo *disque* podería tratarse dunha variante coloquial de *di que* (escrito nunha soa palabra). Pode pasar isto coas ocorrencias de *disque* postposto ó suxeito, o cal se escoita con certa frecuencia na provincia de Ourense: "Xoan *disque* non vai ir á cea. Non lle apetece moita *fiesta*". A interpretación é ambigua entre a lectura evidencial e a non evidencial.

¹⁵ Ó igual que no exemplo (4), dado que asemella ser mais ben unha variante fonética coloquial de "di que = dis que".

¹⁶ Os restantes tres criterios que sinala son (Sanromán 2020: 9):

¹⁷ Non podemos deternos en todos os contidos pragmáticos, polo que priorizamos só aqueles que, dende o noso punto de vista, gardan relación coa evidencialidade. O valor de falsidade, ó noso xuízo, pertence a outra categoría lingüística, a de irrealidade. Remitimos a De la Mora & Maldonado (2015) para a análise deste valor de falsidade en *dizque* mexicano.

¹⁸ Sen indicación do corpus no orixinal.

¹⁹ No caso de existir cortesía nos exemplos decantariámonos pola cortesía negativa. [Brown & Levinson 1987](#), entre outros, propoñen a cortesía negativa como unha estratexia para minimizar calquera imposición ou petición e así non coartar a liberdade do interlocutor. Pola contra, a cortesía positiva provén do desexo de ser aprobado positivamente e aceptado como membro dun grupo na interacción. As gabanzas, por exemplo, actúan como potenciadores da imaxe positiva do oínte (FFAs “Face-Flattering Acts”).

²⁰ Véxase tamén en [Ferreiro \(2001\)](#) o proceso de evolución diacrónica de *seica*.

²¹ O modelo de territorio de información establece a existencia de diferentes territorios na conversa segundo o contido proposicional do que se fala pertenza ó territorio do falante, do oínte ou a ningún deles ([Kamio 1997](#)). O falante pode saber algo con certeza, mais pode non ter dereito a asertalo como un feito porque constitúe información que pertence a outra persoa. De emitilo, podería ameazar á imaxe do oínte (‘face’, [Brown & Levinson 1987: 13-15](#)) e, xa que logo, tamén danar a súa “autoimaxe”. A estratexia de saída consiste en que o locutor presenta a información como situada fóra do seu territorio, como se non dispuxera da licenza social ou dereito a asertar.

²² Neste sentido paga a pena comentar aquí que, de acordo con [Ahn \(2016: 888\)](#), a expresión implícita (ou apenas insinuada) da opinión do falante é unha estratexia para recabar a resposta do oínte.